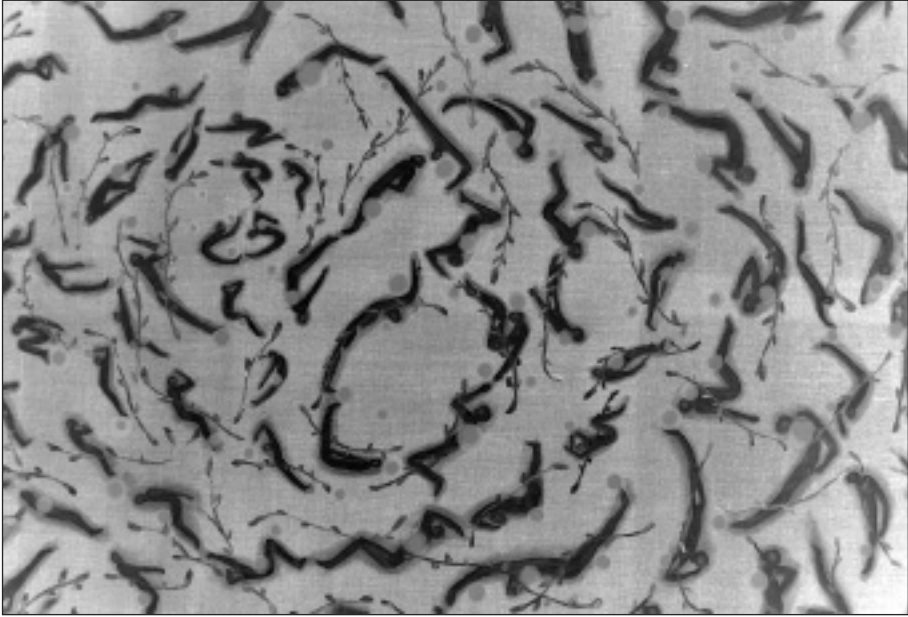

GÉCZI JÁNOS

1989–1990

SZABADOS ÁRPÁD KÉPÉRE

0.

Akkor hát nem vagy. Pedig itt vagy.
Nem jelensz többé meg, nem látlak én se.
Elveszted közös körvonalunkat.
Nem heverünk le a szegek fűvére.

Mondani nincs mit. Egy ígéret lapul
bennem, mielőtt felveszi valaki.
A röppályáról, hogy íve van,
jelen időben nincs mit mondani.

Szót se többet. Jó volt hallani
a hangod, hogy feleselt az éjjel
az enyémmel, hogy összeszorult
köröttünk a szoba. A gyűrű
leesett, de reggel visszakerült
a legkisebb s hajlott ujjadra.

1.

Sikít.

Lánc a bádogajtón,
ha nyest tépi, a parti fecske,
szaltóból kihullt akrobata,
sáska-rágósájban a viráglegyecske.

Ott. Valaki.

Iszonyattól üvölt, motyog, jajgat,
sokféle módon azonos hangon,
nem vagyok képes kimondani.
Szivárog a hang.
Át a számos repedésben,
melynek mindje a házat, mint a nyolc sarka,
a részeiben egybetartja.
És a hang, a hangja
az összes részletet egybefonja.

A fal takarásában valaki
az éjszaka mögött áll,
onnan hallani,
belőle egyéb nem marad,
csak a könnyhullatásban telhetetlen akarat.

Nincs tiszta hangja. De benne fekszik,
ott lapul a szótár, becsukva s meghallatlanul,
mint kotta lapjában a zsoltár.

Aztán másmilyen.
Hamu, mely őrzi az összegyűrt újság
és a düh alakját,
míg a lángok súlytalan testét
le nem rombolják.

A parázsra roskad,
zajtalanul a vanból a voltba lép.
Aztán részben, majd egészben
szétfoszlik a sírása tűzterében.

Artikulálatlan, ha üvölt.
Artikulálatlan, ha néma.
Az összes részletében értetlen.
Nem fogy el és nincs
hordaléka.

2.

Ott néhány napig vagyok.
Húz a hely. A fák ötven előttiek,
a ház, amelybe visszatérek, régebbi időből való.
A háttérben hattyúk repülnek, rajban.
A lehajított hátizsákból
szivárog a tejbegríz szaga.
Párna van a cipőm talpára kötözve,
lépésenként szedem fel az útburkolat zaját.

3.

A ruhámat elhagyom, átkelve a folyón,
a csordánál, amelynek őrzője nem volt,
a jószágok engem állnak körül.

Végül megelégednek a nadrággal, inggel,
gatyával és a saruval.
Úgy távozom a vályútól,
hogy képem sem marad az emberekről, tárgyakról,
mind arról, ami a vagynonon
vagy azt hiszem, volt a vagyonom.

Akkor állok tovább,
amikor betakar és felöltöztet a semmi.
Elveszek, ahogyan a napokat elbeszélem,
nem marad egyéb velem,
mint a jelen.

Napokig török át a fűrengetegén,
a száraz gyepek lekarcolja lábamról a szőrt,
végezetül a bőrt is.

Nyers húsrá lépek,
érezem, mennyire fájok a földnek. Átvérzik alattam a talaj.
Vagyok, mint kinek nincs vége, de kezdete sem,
tekintek magamra úgy, mint ki képtelen eljutni bárhová.
A tágasság befogad és menten el is veszt,
ahogyan a marólúgban szétfoszlanak a cselédlányok,
a kéksavban a cselédek.

Velem azonossá válik,
hogyan képviselhesen,
megmutatja számomra széles mezőföld-önmagát, úgy nevez meg.

A halom oldalán, eléje állítva asz asztalt, visszapöndörödik a préri,
a tetején fák magasodnak, majdhogynem ligetben.
A fényre tett asztal tele van hiánnyal.
Két tányéréval, kanalakéval, villákéval.
Poharakéval. Nem ül köréje senki. Nem áll a sarkán sőtartó,
amelyben két rizsszem vonzza magához és őrzi a felesleges vizet.

4.

Kiszolgáltam. Tapasztalként jelentkezem,
haszna legyenek, aminek hasznára lehet lennem.
Ismerem, milyen a kinézete,
miféle gazok módján nőnek a jogok a kertben,
zöld mérgekként forrnak,
mint ellenzéki párt lapjában a betűk nap mint nap.
Szégyellem, akadt címsor, amelyen megakadt a szemem,
mert példázat volt, majdnem eladtam miatta a lelkem,
ó.
Tudom, hogy a szó annyiféle,
ahány műfordításban létezik.

Egyszer se mutatkozott horizont, amely a szememig emelkedett,
egyszer se a táj, amely a testemet részeként
magába fogadta volna.

Ha kell, jókora, nyúlánk törzsű ifjakkal
fogom magammal venni körbe,
hogyan ki érkezik hozzám tárgyalásra,
tudja, magam is hozzájuk hasonló
délceg voltam egykor.

5.

Ahogy tengeből az arc, a tenyérből Nap kél,
a mellkast elhagyva a szájig, a szemig emelkedik.
Az értelemig jut,
szívtől dobog, válik meglátottá,
szavakra lel, zekeként feszülő csinosakra.

Tapintatlan, ahogyan a benne lapító végzet,
a rímmel a hajnali ének, amely ízt ad a körtének,
éppen meséje végeként éretten a földre hull.
A hallgatás porladt el benne, nem vigyázott rá,
ahogyan istenek rossz szokása bármely tárgyra,
szétpereg, mint fatörzsből a szú rágta lukon át
fényporként és ürülékként a fa lelke.

Nézed.

Ez ami *szétrágott*, az, amelynek révén.
Ez az a *szétrágott* szöveg, amelynek révén.
Rálátsz önmagadra: Megérted,
ahogyan felépül az értelme
annak a néhány mondatnak, mely miatt
élned is volt, mindeddig nélküle, érdemes.

6.

Miféle lény? Ránéz a szóra
vagy meghallja a képet és menten megszakad.
felfüggesztődik a szabály,
amely a világot megrezzenti
és a földcsuszamlást okozza.
A fény és a csökkenése. A fázis, amely
földelés nélkül marad.

Vagy itt e liget szépe! Amely megteremti
a világosságot,
szürkületkor felgyújtja magában a fényt.
Apró, belső lámpák ragyognak a növénytestben,
ahogyan befejeződik az alkony,
augusztusban elején este kilenc után,
aztán egyre hamarabb, nyolckor, hétkor,

a fagyokig, míg nem összetöri a hideg a világító testeket.
A Nap-hiány szikrát hány, zárt, négyrétű csésze
négy vonala mentén a csúc felé fölhasad
s hátravetődve visszapöndörödnék. Mint legyező,
nyílik szét s körbe kerülnek a szíromlevelek.
Esteledék, az arcom ki- és befördítható.
Szürkészöld, molyhos, szétszórt üzenetek,
mint elhamvadt gyújtózsínór és papírszeletek.

Miféle ember vagyok, hogy érzem,
egyre hamarabbi a sötét
és egyre-másra csökken a napfényre szánt idő?

7.

Melle magasában ébredek és nyugszom.
Láncon függő érmének a jegyében töltöm el
minden időmet. Tudom mi a véges,
mi a végtelen.
Megvalósuljak, idővadász, amíg tehetem.
A fáról, amely alatt ülök, hull a túlevél,
a nyakamra – a teljességhez ennyi elég.
Rövid a mondat, az elejéhez hozzáér a vége.
Hosszú lábú árnyék fekszik mellém.
Szeretném nem azt megnevezni, ami eleve van,
hanem, ami készül, és ahogyan az munkában van, úgy.

A dolgaimat aprópénzként összeadva
láthatom, idővel összegyűlt az összeg,
mellyel, ha jegyet váltok, elhajózhatom napkeletre,
ahol hajnalonként a fény aranya kibuggyan,
napnyugatra, ahol az aranyát a fénynek elnyeli,
mint a sötét a megriadt lelket, az éjjel.

Hogyan maradhat ki a figyelemből a megfigyelő?!
A szem tekintetéből az én, s az énből az, ami ő?

8.

Egyik napon hosszú vonalban szelte ketté az öblöt
a kishajók sora és a csónakoké, érkeztek Drage-ból és
a távolibb helyekről mindazok, akik Caravaggio által
jöttek látni a Madonnát, ki megsegít, az északi térfél
rózsavörös fénnel feltöltötté vált s a déli madonnakék,
tudta, itt az idő: a saját nap
és ami az égboltról kínálja a kozmosz ritmusát,
most összeolvad.

9.

Reggel láttam a macskát. Iromba,
foltokban hullt a szőre, mint perzsaszőnyegből
a fényt vesztett selyem. Az öröklét nem szavatolt,
kizárólag a szőnyeg mintázatában az isten, akinek
csupán arabul más a neve. Ott basztalak meg,
azon a szőnyegen.

10.

Akkor történeket meg, amikor olvasom. Így válik
a könyvből eszme, hogy aztán elvegye a testem.
Belehalok, mielőtt megorrontom
a szagát, a tömegét, a jelentését. Jön az Egy.

11.

A karszt éjszakánként ezüstfém,
Szeléne, a hold s tengertermészetű.
Hol lelohad, hol hömpölyög.
Amennyiben belefekszem
a magas part köveibe, érzem,
óráról órára közelebb emelkedem az éghez,
majd süllyedek. A karszt árapálya,
ha rejtőzködőbb is a tengerénél, makacsabban
beteljesedik. Nem kerüli ki az elemétől idegen
testeket, úgy hatol át rajtam is,

mint a kemény sugár
a lány testrészekén.

12.

Az írástudóktól elszedhetőek
a tróféának alkalmas mondatok.

A figyelem fénycsóvjában minden megtörténik,
megírható olykor a figyelem természetrajza is.

13.

Elmondani annyi idő,
amennyi alatt a rémkép,
a felhő és a fenyő vetül együtt a fővenyre,
ha átcsúsztak már rajtam.
Újból megjelent, kit kétszer korábban láttam.
Először a parkban hevert hason és pucéron,
semmiről nem véve tudomást.
Hogyan múlik az a napszak,
a fény miként bont zászlókat s csavarja mindet,
ami perc fel?
A hullámok a folyón miképpen keresztezik egymást?
Utóbb a kórházban, ahol katéter lógott belőle,
véres vizelet csöpögött alá.
Véróra, húgyóra?
Harmadjára most.
Az arcán másnak a fénynek a képe van,
úgy járkál segédidőkkkel a vállán
a múltban s a jelenben,
hogymikor jövő idővé válhat.

14.

Mint legtöbben, magam is valamin keresztül beszélek.
A likőrnek Izabella-szőlő szaga mutatkozik,
a reggelnek citromszínből harsog a kakasa.

15.

Mielőtt a nyelv elárulna és befejezne
elmondom a képet, amelyet látom, hogy nem ismerek.

16.

Nem a lépernyő betűit figyeli,
hanem a benne visszatükröződő arcát.

Megfordul, mint akit a szellőkés perdít meg,
s ami elöl volt addig, azt hátra teszi.

17.

Ott vagyok a nevemben teljesen kitöltöm
nem kérek testet se szellemet magam számára
nem nyomok lájkot ha a facebookon megidéznek
a tegnap fiatal ma felnőtt holnap vénnek
összetartozom a férfirímmel nőrímmel
a nemzeti romantika költészetében
a magam számára konstruált rémmel
ha nem a paradicsomban a kertben
összeállok hiánytalan múlttá
mely mindenféle pillanatok örököse
a voltak között a sokak egyike
nem jut árnyék csupán a sötét közöse.

Én vagyok aki vált hirtelen időt
helyetted elkezdem szeretni őt
hogy mi más azt átadjam a feledésnek
ki lehet-e ásni a tegnaptól a testet
azzal, hogy jelenlétük megneveznek.

Miként a részletek bújnak ki az egészről
reggeledek és kontúrhoz jutva az éjjelből fölkelek.

18.

A falu, ahová még visszajárok,
egyre ismeretlenebb.

A temetőbe, anyám sírjához, s apámhoz,
aki egyre inkább olyan sovány, mint egy fejfa.

19.

Év, tizenegy és tizenhárom között, amely átkozott
eseményeket hozott maga előtt, mint a mozdony,
robbantást közömbösítő vagonokat, csupa reményt tolvaj,
holott a keskenyvágányos sínre senk

20.

Asszonyom, ha lennék a teremtő,
az arcához most hozzáélnék,
hol összeér a bőr és a gyúrt kendő,
pillanat alatt valami olyat tennék,
hogy arra emlékezne minden élő
és leendő ember és hajnalpírlepke.

21.

Hattyún nem áll jó a
hintaló istrángja,
szétrágja.

22.

Az öreg ember, tudja, nem bölcs,
csupán ostobák azok,
aki a megfontoltságot ráruházták.

23.

Homérosz leírta az öröklét két lovát,
mert sírni mertek a halandó felett!
A szavaival, azt, ami földi, átölelő Hildegard von Bingen,
a fű serkenésére felhevülő Shakespeare!
Maimunidesz, a zsidó, a cigány Lorca,
és a többiek, akik nélkül nem lehet élni!
Dosztojevszkij, az ölni való orosz?
És te, aki mindenkibe a morált tetted,
édes Biológia! Akitől oly féktelen az ég,
tágas a föld, hogy belefér ez is és az is
egyetlen dallamos pacsirtafüttybe.
Minden, ami élt, habár ott a tanácstalanság
a páfránylevélben, a körtemaghéjban, tökéletes.
Csupán a jövőben kő a kő,
vad a vadon, a szélről felborul a fügelevél,
mind: majd van. Lesznek.
Nem faragta őket még meg a múlt,
egyiknek sem juthatott emberarc.
Ó, te nincstelen jövő. Kockázattal vagy telve,
pőre önmagaddal.

Ami elmúlt, csupa merész vállalkozás,
s megmutatják magukat, milyenek is a dolgok,
ha beteljesednek.

A nagy kérdésekre mások sincsenek, mint kis válaszok.
Apró csodák, amelyben tornyát megtekeri balra a csiga
és egy lépcsőházában haladsz a célod felé.

Szégyenkezned nincs miért, ha a kentaur,
a sellő és egyéb kevercslények,
miként a szonettek, olyanok. Amelyekben egymáshoz forr
a test és a lélek. Biológia, téged majmol,
ha magának akar a mindenható istent,
kiben egymást szeretni meri, ha képzelet
az élő ember.

24.

Váratlanul becsapódott és
sokfényű jégdarabként
verte szét a háborítatlan tükröt.
A holdas alkony a kacsászatóra hullott.
Másik tér, másik idő. Egyetlen szó keveredett
ide.
Beszennyezte a többbit.
A mintázat így állt össze
s rálelt,
amelytől, mivel rávonatkozik, tökéletes lesz a test.
Ott voltam, amikor megjelent a rokon anyag.
Eleddig egyetlen szálon futott, s innen
majd két vagy több ágon halad-e a történet,
olykor egymásra gabalyodva, amint
a földön elheverő, hosszú pamutfonál,
ha átfut rajta a fenevad, amely hol a jégtükörben,
hol a tó tükre alatt hál, nem tudható.

25.

Aláéreszkedve,
a sötét alatt
ott lesz a nagy fényfoltok körül a kis fények halraja.

 ZALÁN TIBOR
Szulamit

- LIBRETTÓ* -

SZEREPLŐK

SALAMON KIRÁLY
SZULAMIT, A SZŐLŐHEGYI LÁNY
ASZTISZ, SÁBA KIRÁLYNŐJE
ASZTISZ SZOLGÁJA
JÓZSEF, SZULAMIT BÁTYJA
ISAAC, SZULAMIT BÁTYJA
MÓZES, SZULAMIT BÁTYJA
ALEHÁR, SALAMON UDVARMESTERE
BENAJA, KIRÁLYI HÓHÉR
ELIAVA, BENAJA FIA
FŐPAP
PAP
KÉT ERŐSZAKOSKODÓ KATONA
KÉT PERLEKEDŐ TESTVÉR
PAPOK
REMETE
SZŐLŐHEGYIEK

* Készült *Kuprin*: *Szulamit* című kisregénye, valamint *bibliai idézetek* felhasználásával

1. FELVONÁS

1. jelenet – főpap, áldozók

Bat-el-Háb hegyén, Ízisz templomában vagyunk. Mély, szinte fenyegetően szép és hangos zene. Pompa és ragyogás. Most végződött a nagy, titokzatos szertartás első része, amelyre a kisebb szentség beavatottjait is bebocsátották. Fehér ruhás főpap tessékeli ki a hívők egy részét, az oltár lépcsőjéről fáradt hangon énekl:

FŐPAP

Most menjetek,
fiaim és lányaim,
most menjetek,
Tetteitekben magatokat,
hősiességben fajtátokat
tegyétek tökéletessé,
tegyétek földetek szebbé,
istennőnk, Ízisz nevét
hirdessétek szerteszét
amerre ember él,
dicsérje minden őt,
övé a dicsőség!
Most menjetek,
fiaim és lányaim,
most menjetek,
érte tanúságot tegyetek,
az istennő legyen veletek
áldása övezze éltetek,
maradjon veletek
örökké,
dicsőítsétek nevét
örökkön örökké.

A hívők egy része eltávolodik. A nagy bejárati ajtó döngve becsapódik. A homály fölérősödik, vagy csak a gyertyák lobognak ködösebben. Fura, imbolygó körmenet indul útjára a templom belsejében, egy hatalmas falloszt hordoznak körbe. Nők, férfiak hajladoznak, meztelenednek le, és rázzák a karjukat, testüket a bálvány körül.

2. jelenet – Asztisz, szolgáló

Az egyik templomi fülke ajtaja elhúzódik, láthatóvá válik a puha párnákon könyöklő Asztisz királynő. Ruhája átlátszó selymek káprázata, teste előragyog és eltűnik ugyan-

abban a pillanatban az anyag alól, az anyag mélyén. Megjelenik a szolgája, odahajol hozzá.

SZOLGA Úrnőm, a szertartás kezdete...
ASZTISZ Szólj, várjanak, még nem vagyok kész.
SZOLGA Előkészítve a remete...
ASZTISZ Hallgass! Parancsom: várjanak még.
SZOLGA Megyek, bár nehéz lesz, a papok...
ASZTISZ Ördög és pokol, elég legyen!
SZOLGA A bálvány körül a nép morog...
ASZTISZ Azt akarom, hogy néma legyen!

A szolga elmegy, távozóban int a bálvány körül ácsorgóknak, akik a különféle homályos résekbe húzódnak vissza. A királynő kilép a fülkéjéből, a rövid időre magára hagyott fallosz elé áll, nézi.

ASZTISZ Én, istenem,
vért követelő szörnyetegem,
ha elveszek,
te okozod majd a vesztemet.
A testemen
ezer szállal fut a szenvedély,
áldozattal
szaggatja ereim szét a vér.
Én istenem,
szerelmem hozzá határtalan.
De szétfeszít
ami a belsőmben fogva van.
Én jó uram,
szerelmem hozzá határtalan.
Ő nagy király,
s miattad büntet most oktalant
azt mondja, nem lehet
az isteneknek sem lehet
embert áldozni nem lehet,
embertől életet nem vehet
el senki sem.
De én ezt nem hiszem,
hogy érted édes istenem
az emberáldozat bűn legyen,
népemtől a hitet nem veszem
el, soha nem.

És ellökött magától,
szerelmem undorítja,
lelkem a kín szorítja
akár ha kígyó lenne
köréje tekeredve.

A szolga surran be a terembe, mögötte, az ajtóban várakozó papok látszanak.

SZOLGA A papok már türelmetlenek...
ASZTISZ Mondd, hogy megyek, máris megyek...
SZOLGA Elemészted magad egészen...
ASZTISZ Nem a te dolgod, szolga... miféle
 beszéd ez, menj, jöjjenek a papok,
 áldozati vért szomjazik szívem,
 ki áldozna, csak már nincsen kinek...
SZOLGA (*elmenőben*) Szerencsétlen asszony, világok ura,
 s a legnyomorúbb szolgák sorsát megtudta...

Minden részből beözönlenek az áldozatra váró papok és kiválasztottak, folytatják a táncukat a bálvány körül. Kintről egy sovány remetét vezetnek be, aki megáll a falosz előtt, karjait magasra emeli. Ebben a pillanatban elnémulnak a táncolók, és egyetlen szemvillantás alatt összecsapódik a függöny.

3. jelenet – Salamon, Alehár, Benaja, Eliava,

SALAMON Alehár!
 Jelentsd, a nép, a népem,
 hogy adózik, miképpen
 bírtja az állam új terheit?
ALEHÁR Fizet rendesen, pedig
 duplára nőtt a teher
 mit most a hátán cipel.
SALAMON A háború elvitte a pénzt,
 de birodalmam most már egész,
 áldozat nélkül nincs nyereség,
 ezt kell, hogy megértse a nép.
BENAJA A népnek semmit se kell érteni,
 csak az ostor hangját.
 Ha tudja, hogy csattan hátán a szíj,
 nem morog, meghátrál.
SALAMON Benaja,
 beszéded kemény, nem sok jót ígér...

BENAJA Királyom,
jól, ha mindig kéznél van egy hóhér.

SALAMON Igazságos, jó király vagyok,
ezt harsogja mindenütt a nép!

ELIAVA Testőrséged gondoskodik róla,
hogyan ezentúl se legyen ez másképp!

SALAMON Mit ér mindez, ha fegyver tartja,
félelemre épült diadal?

ELIAVA A népnek szüksége van, hogy féljen,
különben a kezébe belemar.

SALAMON Fiatal vagy Eliava,
szavad mégis keserű...

ELIAVA Katona vagyok, királyom,
parancs jegyese, egyszerű
lélek, kinek feladata
hogyan megvédje a királyt.
Nincs erő, eszköz, mi ebben
megállít: bármit kívánj
megcselekszem, katonáim
nem ismerik az irgalmat,
ha királyi érdek szenved
csorbát – mi vagyunk hatalmad.

SALAMON Okos unokád van, Benaja,
méltó lesz a nagyapjához.

BENAJA Köszönöm felség, igyekszem
terelgetni, mint jó pásztor.

SALAMON Szemetek minden rajta legyen,
akármi van, jelentitek nekem,
a nép boldog, elégedett legyen
imába, dalba foglalják nevem!

ALEHÁR Úgy lesz, ahogy te akarod.
mindjárt meghallod a dalod,
melyben arról énekel a nép,
hogyan Salamon alatt
az élet jó és szép...

SALAMON Eh, elég az állam dolgaiból,
mulatni akarok, rajta hát!
Jöjjenek táncosok, tűznyelők most,
zenészek, törpék, keleti csodák!

Mulattatók serege özönli el a teret, fergeteges lárma és mulatozás kezdődik. Mindenki feloldódik a vigalomban, csak Salamon nézi, hallgatja őket mozdulatlanul. Aztán, a lárman túlról, egyszerre meghalljuk szomorkás tűnődését.

SALAMON Unom e lármát, és unom a pompát,
unom az udvart, a sok udvaroncot,
Unom a trónom, és unom koronám,
unom – levetetetlen koloncom.
Unom a vért is, és unom a békét,
unom a pompát, saját bölcsességem.
Unom Salamont, és unom a... népem,
unom, hogy unom, s nem mozdulok mégsem...

Föjláll. A zene abban a pillanatban elhallgat. A király int, hogy folytathatják. Ő maga levonul a trónus lépcsőjén. Eliava követné, de Salamon elhárítja a közeledését.

SALAMON Megállj! Magam akarok maradni...
ELIAVA Királyom, parancsunk, hogy minden
lépésed kövessük, te írtad alá.
SALAMON Lehet. A király én vagyok. Innen
magam akarok menni. Mondtam, megállj!
ELIAVA És ha bajod esik? Azért ki felel?
SALAMON A testőrpapancsnokom.
ELIAVA Kivégeztetsz,
ha balul ütne ki titkos sétád...
SALAMON Ki én. De ha nem, gazdagabbá teszek
mint egy királyt.
ELIAVA Ha parancsba adnád...
SALAMON Parancsba adtam. Még meg kell szoknod
mikor mit nem ír alá a király.
Most megyek...
ELIAVA Istenek óvják léptedet...

*Főlemeli a kezét, azután eltűnik két oszlop között. Eliava nem meri követni.
A mulatság egyre vadabb, hangosabb...*

4. jelenet – Salamon király, Szulamit

*Éjszaka a szőlőhegyen. Salamon király ábrándozva bolyong a csillagos nagy ég alatt.
Ruhája egyszerű, nem királyi, de elegáns. Látszik, hogy a palotából való.*

SALAMON

Ó, nagy ég, és ti messzi csillagok,
kik rálátok az ember sorsára,
ti tudjátok csak, magányos vagyok.

Hétszáz feleség, háromszáz ágyas
várja intésem, ha eljön az éj,
helyettük osztozom a magánnyal.

Rabszolganőim, táncos lányaim
számát nem tudom, akár a tenger,
de nem nyílnak feléjük karjaim.

A fél világ lábam előtt hever,
Gazdag- s irigység tárgya vagyok,
de esténként, mint gyermeket lever

a bánat, mi kél megfoghatatlan
bennem. Űz-hajt a kínzó üresség,
s nem nyugszom meg csak a virradatban.

Zajt hall, kezét a törére helyezi, és egy fatörzs árnyékába húzódik. A szőlőtőkék között fiatal lány lépked, nem lehet több tizenhét évesnél. Lenge kék, fátyolszerű ruhát visel, rozsdavörös haja lángol az erős holdfényben. Le-lehajol a tőkék közé, énekel.

SZULAMIT

Fekete vagyok, de szép,
Jeruzsálem leányai;
mint Kédár sátrai és
Salamon szőnyegei.
Ne nézzetek engem,
hogy én fekete vagyok,
hogy a nap lesütött engem;

SALAMON

Mennyi finomság e könnyű kis testben,
törékenység a napsütötte arcon,
ki lehet e bájos gyermeklány, ki itt
jár előttem, és máris perzsel belül.

Zajt hall, körülnéz, de nem lát senkit. Tovább énekel.

SZULAMIT

Az én anyámnak fiai
ellenem megharagudtak,
a szőlőknek őrizőjévé
tettek engem, – a magam

szőlőjét nem őriztem.
Míg meghűsül a nap
és az árnyékok elmúlnak,
tétj meg, és légy hasonló,
én szerelmesem, az ózhöz,
vagy a szarvasoknak fiához
a Béther hegyein.

SALAMON Úgy, hát a lány szerelmesét várja,
szerencse fia, legyen akárki,
bár nem értem, mitől támadt bennem
e heves vágy és érdeklődés felé...

Szulamit ismét zajt hall, körülnéz, de most sem lát senkit. Tovább énekel.

SZULAMIT Fogjátok meg nekünk
a rókákat, a rókafiakat,
akik a szőlőket elpusztítják;
mert a mi szőlőink virágban vannak.

SALAMON Beszéde édes és mégis szerelem
sóit érzi benne fülelmen át a szám.

Salamon egy kavicsot dob az út porába, a koppanásra ismét abbahagyja Szulamit az éneklést. Vár, most már nyugtalan.

Fuss, én szerelmesem,
és légy hasonló a vadkecskéhez,
vagy a szarvasnak fiához,
a drága füveknek hegyein!

Salamon előlép a fa takarásából, a lány el akar szaladni, de a férfi megragadja a karját, és visszatartja. Szulamit el akarja takarni a testét a férfi elől, karját a mellei elé emeli.

SALAMON Meg ne ijedj tőlem, szőlőhegy lánya,
énekelj még, hallgatnom oly kellemes,
mintha meleg szél járna berkeken át,
s elhozná a tavasz örök illatát...

SZULAMIT Észre sem vettelek, csak éreztem,
valaki jár a szőlő között,
azt hittem, valami éji állat,
mi élelmet keresve zörög...

SALAMON Milyen szép a hangod,
oly szép, mint te magad,
ne takard el az arcod,
engedd, hogy alakodat
megcsodálják szemeim,
két szomjas kút
melyekbe csillag merül...

SZULAMIT Gúnyolsz idegen, szegény lányt,
kit szőlőt őrizni bátyjai
mert megharagudtak rá
a hegyre éjjel kergettek ki!

SALAMON Ó nem, nem!
A te hangod édes,
a te arcod kedves nekem.
A te szemed gyémánt,
melybe beletemetkezem.

SZULAMIT Miket mondasz, elpirul
naptól összeégett arcom
amikor ezeket a
csábító szavakat hallom.

SALAMON Ne fuss el előlem szőlőhegyek lánya,
ne fuss életem éji szivárványa,
ne fuss hajnalom forró harmatja,
ne fuss előlem szomjamnak oltója...

SZULAMIT Nem való ilyen szó még nekem,
lásd, fiatal lány vagyok csak,
tizenöt nyarat éltem eddig,
férfikéz bőröm nem szántotta...

SALAMON Lehet, hogy gyermek vagy még,
de nőnek már ravasz, hazug,
szerelmedről énekeltél,
kihallgattalak, na, tudd!

SZULAMIT Én? A szerelmemről?
Bolond vagy akkor, idegen.
Nincs nekem szerelmem,
és nem is volt még sohasem.

SALAMON Hallottam, azt énekelted:
Olyan könnyű ő, mint a vadkecske,
mint a fiatal hegyi szarvas.
Bizonyára szép és erős
szeretőd van, és hatalmas.

SZULAMIT Ó, az bolondság, csak énekeltem,
nem volt nekem még, mondtam, szerelmem,
bátyáim vigyázzák minden léptem...
De neked ezt most miért mesélem?

SALAMON Te, asszonyok legszebbike!
Fogad, mint frissen fürdetett,
hófehér bárány. Fürtjeid alatt orcád
mint egy gránátalma két fele.
Ajkad tűzpiros, s hajad
amint a Gileád hegyéről este
leereszkedő a nyáj
ellepi az egész hegyet,
az alkony pírjában, a porban
éppoly pirosak és hullámzóak
fürtjeid. S a szemed
mély, mint Hesbon tava,
nyakad egyenes és karcsú,
mintha Dávid tornya volna!

Szulamit megrészegeedik a részegítő szavaktól.

SZULAMIT Mintha Dávid tornya volna,
a nyakam – én boldogtalan
hogyan is hihetném el szavad...

DÁVID Ha látnád fényes
tükrökben magad,
megértenéd a vágyam,
mely magával ragad.
S hogy megfordultál,
a szél meglebbent,
ruhád alatt megleltem
szememmel mellbimbóidat,
és azt gondoltam: akár
két kicsiny vadkecske,
liliomok között legelve.
Olyan a termeted,
mint a pálma
kebled szőlőfürt finom árnya...

SZULAMIT Szőlőfürt finom árnya –
nem, idegen, eszemet veszed egészen,
menj, nem akarom hallgatni beszéded!

SALAMON És láttam csípődöt is.

Karcsú, drága mívű váza,
Mesteri kéz formázta.
Kérlek, vedd el a kezedet
arcod elől leányka.
Két fáradt szemem
ragyogásodat hadd csodálja.

Szulamit elveszi az arca elől a kezét. Salamon szinte hátratántorodik a szépségétől.

- SALAMON Mi a neved? Mi a neve
ennek a csodának, mit
még nem látott előtted
soha egyetlen század?
- SZULAMIT Előbb mondd, te ki vagy,
elbágyaszt ékes beszéded,
szavaid perzselik bőröm,
érezem, a szívembe égnek.
- SALAMON Csak egy pásztor, ki
fehér juhnyáját terel a hegyeken...
Nárciszok közt alszom,
eljössz-e hozzám oda, kedvesem?
- SZULAMIT Hazudsz. Most félek tőled,
nem tudom, mit gondoljak felőled.
Arcodat szél nem fújta,
bőröd napsugár soha nem nyúzta.
Köntösöd drága, puha,
vagyonokat ér rajtad a ruha.
A falon túlról jöttél,
talán a király kíséretéből
való vagy...
- SALAMON Jó, hát nem titkolom,
hazudtam és bánom,
a falon túlról jöttem,
szolgálom királyom,
Salamon szakácsát
tisztelhetik bennem,
ünnepen láthattál
már kíséretében.
- SZULAMIT Igen, igen, tudtam, hogy ismerlek,
arcod már akkor kedves volt szememnek...
De mit is mondok, elfog a szégyen,
egy tisztességes lány így ne beszéljen!

SALAMON A neved, a neved!
Milyen néven szólítsalak?
SZULAMIT Szulamit. Így hívnak.
SALAMON Szerelmem, így hívlak.

Salamon magához öleli a lányt, aki ellenkezne, de nem képes rá.

SALAMON Szép húgom, szerelmesem,
rabul ejtetted szívem,
szemednek
egyetlen pillantásával.
SZULAMIT Ne nézz rám! Megölsz
a szemed lángjával!

A király hosszan megcsókolja a remegő kis teremtést.

SZULAMIT Mit teszel velem,
én esztelen,
mit teszel velem...
SALAMON Lépesméz csorog a te szádból mátkám,
méz és tej lakik nyelved alatt!
Jöjj velem, a kőfal mögött majd
a homály bennünket eltakar.
A pázsit puha a cédrus alatt,
a sötétség elnyeli sikoltásodat.

Szulamit rémülten tolja el magától.

SZULAMIT Nem lehet, nem, hagyj,
nem akarom, nem lehet.
ha jó a szíved
nem bántasz egy gyermeket.
SALAMON Szulamit, jöjj... te is akarsz...
akarsz... szép húgom...
SZULAMIT Csitt! Emberek jönnek az úton!
SALAMON Akkor azt mondd meg, hol laksz,
hol keresselek...
SZULAMIT Nem mondom meg! Megmondtam,
hogyan lehet.
SALAMON Holnap éjjel eljövök hozzád...
SZULAMIT Eressz! Esztelenséget mondtál.
SALAMON Nem eresztelek, míg meg nem mondd!

SZULAMIT Hát jó. Ott lakom
a forrás fölötti parton.
De ne gyere el holnap éjszaka,
ne gyere el, idegen, hozzám soha!
Esküdj a vadkecskékre,
a mezei liliomokra,
hogy nem háborítod szerelmesed,
amíg ő nem akarja...

SALAMON Hol van az ablakod?
SZULAMIT A déli oldalon.
Kicsi, magasan van.
De ígérted, nem jössz.
A rács is visszatart majd.

SALAMON Holnap éjjel eljövök hozzád.
SZULAMIT Ellenkeznék...
Csak ne lenne olyan szép az orcád...

SALAMON A rácsot tárd ki, ha eljön a sötét...
SZULAMIT Én félek, de reszketek csókjaidért.
SALAMON Várni fogsz engem.
Ne félj, nem okozok fájdalmat neked.
Örömet adok,
gyönyör zengeti meg a gerincedet...

SZULAMIT Ne mondj többet! Remegek!
SALAMON Jönnek. Fuss haza,
és várj holnap éjszaka
az ablak megett!

SZULAMIT Isten veled. De várj csak..
Hiszen nem is tudom... A neved!

SALAMON Úgy hívnak, mint a királyt.
Salamon. Ez a nevem...

Szulamit futó csókot lehel Salamon szájára, és elfut. A kíséret becsörtet a színre. Salamon még sokáig néz a lány után, majd elindul velük.

5. jelenet – Szulamit, két katona, Salamon, kíséret

Szulamit fut haza az úton, de a falak alatt két katona toppan elébe, az egyik elkapja a derekát, a lány hiába próbál szabadulni, az erős karok fogva tartják.

KATONA1 Hová, ilyen sürgősen, szépségem,
ne siess, a hold még fenn az égen...

KATONA2 Talán elűzött magától mátkád,
hogy a sötétben egyedül császárkász...
KATONA1 A vigasztalást tőlünk megkapod,
szolgálat után egy kis vialom...
KATONA2 Jól esik a katona bácsiknak,
engedd, na, leoldom saruidat...

Megpróbálják vetkőztetni, a lány ellenáll, nem sok sikerrel.

SZULAMIT Eresszenek, kérem, ne bántsanak,
szőlőt őrizni kiállítanak
bátyáim, s a magam szőlejére
kell vigyáznom legjobban, szegénynék,
ha lány, nincs egyéb vagyona, éke
mint az érintetlen szüzessége...
KATONA1 Gyere csak, én megoldom ruhádat,
látni akarom minden formádat!
SZULAMIT Eresszen, kérem, ruhám ne tépje,
elszakad, s büntetést kapok érte...
KATONA2 Gyere csak, kicsiny éji ózsutám,
csillapítsd szomjamat, és majd azután
rendbe szedjük ruhád, pénzt is kaphatsz,
mit bátyáidnak majd odaadhatsz...

Lemegtelenítik Szulamit felsőtestét, a lány reszket félelmében.

SZULAMIT Könyörgöm, kérem, ne tegyék velem,
ne vegyék el tőlem becsületem,
férfi kéz engem nem érintett még,
tanúm erre minden, s a magas ég.
Bátyáim értem bosszút állnak majd,
de előtte vérem veszik, szilaj
haragjukat én jól ismerem...
KATONA2 Ne ellenkezz te lány, tovább itt velem,
döntsd már le, combját feszítsed széjjel,
csak nem fog nyafogni egész éjjel...
KATONA1 Siessünk, a hegyen hajnalodik,
meglátnak bennünket, és akkor mind
ránk ront a sok szőlőhegyi paraszt,
kapával kaszával...
KATONA2 Békén maradsz
te, ne rúgkapálj...

KATONA1 Még most sincs készen?
SZULAMIT Inkább a halál, mint ez a szégyen!
 Segítség, bátyáim, sok testvérem...
KATONA2 A száját tapaszd be, üsd, ha harap,
 csak nem fog ki rajtunk a kis vakarcs...

Már hozzálátna a földre döntött lány megerőszakolásához, amikor a színre ront Salamon, kezében karddal. A két ór otthagya a lányt, karddal esnek Salamonnak, aki könnyűszerrel védi magát.

SALAMON Panaszszót hallottam,
 gyöngö lány sikolyát...
 Rohantam ide hát,
 és még idejében értem,
 nem tett kárt a két rossz féreg
 a lányban...
KATONA1 Kell beleütnöd
 az orrod más dolgába? Most...

Salamon széttárja a ruháját, valamit meglátnak a ruhája alatt a katonák, eldobálják a fegyvereiket, és letérdelnek.

KATONA2 Köt eskünk, csak rendelkez velünk,
 Mi engedünk és követünk.

Eliava érkezik az őrséggel a palotából. Azonnal leteperik a két katonát.

ELIAVA Nem esett bajod, uram? Siettünk
 a zajra, féltettünk nagyon.
SALAMON Ne törődjete velem, a bőröm
 ilyen pondrókra nem hagyom.
 A palotába vigyétek vissza
 őket, mire a nap kel beissza
 vérüket a mohó homok.
KATONA Kegyelem, uram!
SALAMON Kegyelmed isteneidnél kapod.
ELIAVA Benaja nagyapám keze nem remeg,
 ha gazemberekre emeli a kést.
SALAMON Eliava! Egy szót se senkinek!
ELIAVA Inkább kerüld a szőlőhegyi éjt...!

Szulamit a király mellére rebben.

SZULAMIT Köszönöm, Salamon, de mondd csak,
 ha te egy egyszerű szakács vagy
 a katonák hogyan ijedtek meg tőled...
 KATONA Egyszerű szakács...!
 SALAMON Ne bőgjed
 a magadét, mikor nem kérdezett senki.
 KATONA Bocsáss meg, Salamon...
 SALAMON Mondtam, elvinni...

(Eliava elvonul a katonákkal.)

5. jelenet – Szulamit, Szulamit három bátyja, szőlőhegyiek, ellen-szőlőhegyiek

A másik oldalról futva jönnek Szulamit testvérei, Salamon sietve el a kíséretével, Salamon sietve utánuk ered.

JÓZSEF Mi történt, kis hógunk, ruhád tépett...
 ISAAC Kik voltak ezek a katona-népek?
 MÓZES Bántottak talán? Akkor az isten...
 JÓZSEF Óvja őket, mert több életük nincsen.
 ISAAC Remegsz, szemed még könnyes...
 MÓZES Beszélj, neked is könnyebb...
 JÓZSEF Lesz, ha elmondasz mindent.
 MÓZES Hála az égnek, hogy élsz,
 ISAAC Bajod, *olyan, tudod*, nem esett?
 JÓZSEF Becsületedre gondolt... Hogy esett?
 SZULAMIT Vigyetek haza, haza akarok menni,
 ágyamban akarok végre pihenni,
 durva katonák estek nekem,
 tépték ruhámat, csavarták kezem,
 talán erőszakot tesznek rajtam...
 ISAAC Add isten, hogy ezt ne halljam!
 SZULAMIT Már lent feküdtem, az egyik rajtam...
 JÓZSEF Megölöm mind, végül kárt teszek magamban...
 SZULAMIT Elhagyott erőm is, szinte már hagytam...
 MÓZES Ó, miért küldtünk ki haraggal
 egyedül a hegyre, te gyöngye lány...
 SZULAMIT Combom közt éreztem a büdös katonát,
 belém mélyedt a mocskos keze...
 MÓZES Levágom a kezét, mindegy, élek-e
 utána akár csak egy órát is...

SZULAMIT	Közben a lábam tartotta a másik...
JÓZSEF	Ne kínozz tovább, mondd, hogy mi esett...
SZULAMIT	Kiáltásomra egy férfi sietett ide, s kardjával védte meg becsületem...
ISAAC	Ki volt az? Nyomban megölelem...
SZULAMIT	Salamonnak hívták... Mint a királyt!
JÓZSEF	Éljen Salamon! Ha nem is király...
SZULAMIT	Azt mondta, a király szakácsa...
MÓZES	Shakács karddal? Ez nem járja...
JÓZSEF	De mindegy is, fontos, hogy Szulamit megőrizte rábízott javait. Akár szakács, akár más volt, húgunk becsületén nem esett folt.
ISAAC	Gyere, kishúgunk, menjünk haza, ott megnyugszol, párnád puha, ablakodon megvéd a rács, hosszú életű legyen a szakács...
MÓZES	Akit úgy hívnak, mint a királyt,
JÓZSEF	Dalunk most neki is szóljon. Tehát:

A fivérek dala Salamon királyról – a hajnalodó szőlőhegy megtelik emberekkel, akik becsatlakoznak az énekbe.

A szőlőhegy érted éneket mond most
dicső Salamon király!
Énekünk zengjen hegyeken túl is,
dicső Salamon király!
Egeken gyúlnak csillagok érted
dicső Salamon király!
Kél a nap érted, kél a hold érted,
dicső Salamon király!

Szőlőben az íz,
kaptárban a méz,
téged dalol!
Gyémántban a fény,
föld mélyén a szén,
téged dalol!
Tengeren a hullám,
az égen szántó villám
téged dalol!

ELLENKÓRUS A szőlőhegy terád átkot mond most
zsarnok Salamon király!
Panaszunk zengjen hegyeken túl is,
zsarnok Salamon király!
Ártatlan vér szól fel most ellened
zsarnok Salamon király,
kit megölettél, kit elkergettél
földedről Salamon király!

Szőlőben az íz,
kaptárban a méz,
csak a tiéd!
Gyémántban a fény,
föld mélyén a szén,
csak a tiéd!
Tengeren a hullám,
az égen szántó villám
az is tiéd,
nekünk semmi sem maradt!

6. jelenet – Salamon, Asztisz, Alehár, Eliava, kíséret

Salamon törvényhozó terme. A király a trónon ül, mellette Alehár és Eliava.

SALAMON Vár kint törvényre még valaki?
ALEHÁR Egy furcsa, fátyolos hölgy, aki
 a kilétét titokban tartja,
 fátyol mögé rejtve az arca.
SALAMON Lássam a nőt, vesztse fátylát
 előttem, mint a tárgy az árnyát
 déli verőben.
 Jelenjen meg előttem!

Könnyű fátyolok közt, melyek közül az arca előtti a legsűrűbb, Asztisz királynő lép a trónterembe. A felséges látványtól a nép hátrahököl, Salamon azonban felismeri a fátylak között Sába királynőjét, ingerülten húzódik el tőle.

SALAMON Asztisz, hiába rejtet
 magad fátylak közé, látlak.
ASZTISZ Király, küldd el innen most
 az összes híved, s szolgádat...

SALAMON Mi fontosat akarna
mondani nekem szép ajka
Sába királynőjének...
ASZTISZ Szavaimhoz nem kell kíséret...
SALAMON Menjetek...

A kíséret eltávozik. Ketten maradnak a palotában.

SALAMON Beszélj, szép nő,
egykor szerelmem temploma...
ASZTISZ Ó, az volt életemben
a fény, nem felejttem soha.
Karodon, te gyönyörű
férfi, uralkodó voltam.
Most árnyékként bolyongok,
követem a fogyó holdam.
SALAMON Mit kívánsz tőlem, Asztisz,
miért háborgatod a múltat?
ASZTISZ Életünk árnya vagyunk,
a soha ki nem gyógyultak...
SALAMON Én már túl vagyok azon,
mi béklyóként kötött hozzád...
ASZTISZ Legalább azt engedd meg,
hogy naponta lássam orcád...
SALAMON Ígérd meg...
ASZTISZ Nem ígérem,
köt vallásom és a vérem,
tudom, mint akarsz... Ízisz...
SALAMON Miért vagy még mindig itt,
ha parancsomat megszegni
mered...
ASZTISZ Ne hagyj szenvedni,
bármit kérj...
SALAMON Mondtam, rühellem
Ízisz szentélyeinek
mélyén az orgiáidat...
ASZTISZ Ízisz kéri, emberi tudat
nem ítélhet felette.
SALAMON Embervér folyik el ott,
magukat csonkítják balgák
ASZTISZ Isten termékenyül ott
meg, áldozati oltár
fogja fel az emberi vért...

SALAMON Mondtam, nem, mondtam, elég.
ASZTISZ És ha megígérem...
SALAMON Nem,
 már késő. Útálatom
 váltotta fel szerelmemet.
ASZTISZ Útálatod? Megbánod nagyon
 hogy így ellöksz magadtól
 gógös Salamon király.
SALAMON Menj, bűnös néped már vár.
ASZTISZ Bűnös népem? Ízisz ezért
 századízigen büntet,
 nincs jogod mocskolni hitűnket...
SALAMON Menj már, céda asszony, s ne
 korbácsold tovább dühünket...
ASZTISZ Hiszen mi egy vagyunk... mondtad...
SALAMON Mert nem láttalak még rossznak,
 nem tudtam, sötét praktikák
 véres, ostoba templomát
 építed fönt a hegyekben.
ASZTISZ Gógös vagy és kegyetlen,
 megalázkodni jöttem hozzád...
SALAMON Menj, nincs már több szavam hozzád...
ASZTISZ S ha megátkozom új szerelmed?
SALAMON Ostoba néember, rajta, tedd meg,
 aztán takarodj, ne lássalak
 többé, nehogy eltapossilak...
ASZTISZ Megyek, de tudd, akárkit
 hozol ágyadba, az a másik
 veled együtt rútul pusztul el...
SALAMON Eredj! Akár a szuka tűzelsz,
 templomod papjai várnak,
 vérrel és gyönyörrel szolgálnak,
 e kettőből áll össze lényed...
ASZTISZ Te már csak tudod... Tényleg,
 helyetted nincs egy jó kan itt,
 ki Asztisz vágyára borít
 kemény és forró férfitestet...
SALAMON Eliava!

A fiatal testőrtiszt belép. Megbűvölten nézi a fátylaitól megszabadult Asztiszt.

SALAMON A királynő most elmegy,
kísérd el, baja ne essék
az úton...
ELIAVA Minden rendben lesz, felség...

Salamon elhagyja a tróntermet. Eliava nem tudja levenni a szemét a nőről.

ASZTISZ Eliava... Így hívnak, ugye...
ELIAVA Így asszonyom...
ASZTISZ Tudod-e,
 hogy ki előtt állsz?

Eliava letérdel, nem mer ránézni.

ELIAVA Szépségedet
 e földön mindenki ismeri
 Asztisz, Sába királynője...
ASZTISZ S meri
 valaki birtokolni
 e szépséget *rajta* kívül?
ELIAVA Ki lenne méltó rá, földi
 halandó be nem tölti
 ezt a tisztességet...
ASZTISZ Nézlek,
 s arra gondolok, mit tennél meg
 ha e szépség öledbe hullna...

Eliava egész lényé kigyúl...

ELIAVA Mindent, s még annál is többet...
ASZTISZ Ennél kevesebb is elég lesz.
 Jöjj, Eliava, az úton
 megtudod, milyen úton
 érheted el, amit megvágtyál...
ELIAVA Parancsod... szépséged átjár...
ASZTISZ Nincs olyan távol, mint képzeled
 álmod... most menjünk... Kövess...

Elindul kifelé. Eliava, mintha részeg lenne, önmagát elvesztve tántorog a gyönyörű nő nyomában.

7. jelenet – Szulamit, Szulamit alvó húga, Salamon

Szulamit szegényes kis szobája. A szoba két sarkában egy-egy ágy, egyikén Szulamit kishúga fekszik, a lány az ágy szélén ül, elaltatni próbálja a testvérét.

SZULAMIT Aludj el, kis bogár,
 álmodban csoda vár,
 szárnyaid kitárod,
 bejárod a világot,
 aludj el, kismadár,
 szárnyacsokád holdsugár,
 gyöngyharmat szomjadat,
 fenyőmag éhedet
 elveri...
 Aludj el kis gida,
 dombocskák illata
 ringasson álmodban,
 felhőkön jártodban...

A kislány belealszik az egyszerű kis dalba. Szulamit meggyőződik erről, majd készülődni kezd a találkozásra, amelytől épp annyira fél, mint amit minden porcikájával vár. Kigombolja a ruháját, leereszti a földre, a lábához, áll meztelenül az ablakon bezuhogó holdfényben. Illatos kenőcsökkel, olajokkal dörzsöli be a vállát, a mellét, a nyakát, a hasát és a combjait.

SZULAMIT Ez mind a tied, kedvesem,
 én szerelmesem.
 Fejed színarany,
 hullámos, fekete a hajad,
 mint a holló szárnya.
 Ó, hogy vágyom édes szádra...
 Testem a forró vágytól remeg,
 oltsd ki a vágyam, te egyetlenegy,
 Jeruzsálem leányai,
 irigyeljetek!

Lefekszik a saját ágyára, vár. Felkel, járkal, vár. Telik az idő, egyszerre elfogja a rettegés, hogy a szerelmese nem jön el.

SZULAMIT De mi lesz,
 ha nem jön ma éjjel?
 Én kértem,

jaj, miért is kértem!
Reszketek,
ne hallgass rám, kedves.
Hívnálak...
ijedt szívem
riadt kisgida
szökdel, verdes...

Jeruzsálemnek leányai,
kelet szép virágai,
mezőkön szökkenő a vadkecskék,
erdőben szökellő szarvasok...
fel ne költsétek,
fel ne serkentsétek
a szerelmet, míg ő nem akarja...

Fuss, én szerelmesem!
Várlak szerelmesen.
Légy gyors,
mint a fiatal szarvas
borítlak
balzsamos illattal,
mint fönt a nagy hegyek,
mint a nagy hegyek fölött
a hatalmas egek...

Odakinn megropog a homok könnyű léptek alatt. A leányban elbűl a vér. Óvatos kéz kopogtat az ablakon. Sötét arc villan a rács mögött. És hallatszik Salamon halk hangja:

SALAMON Az én fejem
 harmattól terhes,
 nyisd ki az ajtót,
 nyisd ki, kedves.

Szulamit megriad, nem tud mozdulni.

SZULAMIT Ó nem jöhetsz be,
 ruháimat már levettem.
 Majd holnap, talán,
 találkozzunk inkább a kertben...
 Kisebbik húgom

SALAMON itt alszik a szobáskámban már,
 ha felriadna,
 mit mondanék, és mit mondanál...
Kelj fel, én szerelmem,
kelj ki ágyadból, s gyere!
Közeleg a reggel,
a levegő illattal tele.
Nyílnak a virágok,
szőlő illata lebeg...
Vadgerlicék búgnak
a hegyen szerelmesen...
SZULAMIT Megmostam lábaimat,
 hogyan szennyezhetném be azokat...

Odakint csönd támad. Azután az ajtó zárján hallatszik motoszkálást – valaki a reteszt piszkálja. Szulamit még jobban megretten...

SZULAMIT Kis húgom alszik,
 félek felébreszted őt a zajjal...
Bátyáim közel
vannak, rád támadnának haraggal...
Menj, én szerelmesem,
menj, én szép kedvesem,
hajad harmattól nehezült,
szívem bánattól szomorult...

Elhal a motoszkálás.

8. jelenet – Szulamit, Salamon, szőlőművelők

Szulamit riadtan ölti fel saruját, könnyű köntöst borít meztelenségére, és kilép a házból. De már senki sincs az úton. Fent az égen nagy hold vigyázza az éjszakát, és világítja meg ezüst fénnel a szőlőhegyet. Keleten, a hegyek gerince mögül már emelkedik a hajnal.

SZULAMIT Szerelmem! Életem királya!
 Térj vissza, Szulamit ezt kívánja.
Mit bánom a kis húgomat,
mit bánom a bátyáimat,
már bánom a gyávaságom,
jöjj, ölelj, azt kívánom,

jöjj, ölelj, azt kívánom!
Árad a virágzó szőlő illata,
megyek, hová te mentél, oda,
megérintem a követ, melyen léptél,
megcsókolom a földet, melyen jártál,
mindenhol lábad nyomába lépek,
én szerelemem, tündöklő mindenségem.

A fal mögül előbukkan Salamon. Szulamit madárként röpül a férfi karjaiba, csókolja, öleli.

SALAMON Engedd, hogy csókoljalak,
ki gyönyörűbb vagy minden nőnél...
SZULAMIT Csókolj, ki erősebb vagy,
szerelmem, minden földi erőnél.

A pázsitra ereszkednek, a lány a férfi nyakába csimpaszkodik.

SALAMON A mi nyoszolyánk a pázsit.
Takarónk a cédrusok lombja...
Csókolj engem csókjaiddal.
Ajkam ajkad borára szomjas...
SZULAMIT Édes a bor, mit
ajkad ajkamról elvehet.
Édes az is, mit
tested a testemmel tehet.
Szerelem azt még
nem érinthette meg soha.
Vedd el, mindenem
tiéd, légy a birtokosa.

A bokrok és lombok eltakarják a szeretkező párt. Távolról a szőlőhegyre indulók dala közeledik.

SZŐLŐHEGYIEK A Bat-El-Háb hegyén
felkél a nap,
a Bat-El-Háb hegyén
pogány istenek bolyonganak.
Jöjj csak, testvérem
a munka vár.
Menjünk, testvérem,
illat-árba borul a határ.

A nap arany
hintó, fölénk gurul,
imádjuk hát
istent, és imádjuk az urunk.
Bőséggel lát
el bennünket ez a kövér föld.
Salamon, jó
király, dalunk most téged köszönt.

Szulamit és Salamon felemelkednek a pázsitról, széthajtják az ágakat, kilépnek az útra. A király baljával öleli a kicsiny teremtet, aki szemérmesen lesüti a tekintetét. Szerelem után vannak.

SZULAMIT Az én fivéreim
 kiküldtek a határba,
 hogy a szőlőt őrizzem,
 és a magam szőlejét
 nem őriztem, nem őriztem.

SALAMON Bánod már, Szulamit?
SZULAMIT Bánom-e? Ugyan mit?
 Nem, semmit sem bánok,
 akkor sem, ha nekem
 mostantól a magányt szánod.
 E napra hálával
 emlékszem, míg élek,
 együtt szívem királyával...

SALAMON Mondd meg nekem,
 szerelmesem,
 tudod-e valóban ki vagyok?

SZULAMIT Azt képzeltem
 pogány szellem
 kísért benned, s el nem futhatok.
 De talán Hórusz lennél?
 Ozirisz gyönyörű gyermeke?
 Vagy másik Isten
 kivel sorsom sosem telne be...

SALAMON Meg kell tudnod
 az igazat,
 Salamon vagyok, de nem a szakács,
 Salamon a király...

Szulamit riadtan térdel le előtte.

SZULAMIT
SALAMON

Uram, megbocsáss...
Állj fel, neked soha
nem kell előttem térdet hajtano
Szulamit, szerelmed
okán szerelmesként formálj jogot
rám, a férfira – ne a királyra.

SZULAMIT
SALAMON

Ujjongok és reszketek...
A vágy ma
beteljesült rajtunk,
szőlőhegyek lánya.
A királynőm lettél,
nézz le most szolgálóra!
Szerelmünk, mi fogant
a cipruslombok közt,
mostantól halálig
ígérem, hozzád köt.
Csókokkal hintem meg
napbarnított kezed,
én kicsi szerelmem,
mátkám és hitvesem.
Szerelmem úgy lángol,
miként a te hajad.
Te lettél a napom,
hintsd le rám sugarad.
Te ifjúságodban
megifjodik lelkem,
melled illatában
elbolyong szerelmem.
Melled két bimbaja,
két szökellő kecske,
öled forró kútja
gyönyörökkel telve.
Nem éreztem ilyet,
ifjúságom óta,
részegen tántorgok,
áldassék ez óra!

SZULAMIT

Nézz rám, ó, nézz még így,
nézz rám, én szerelmem.
A szemed elkábít!
Keményedik mellem,
Hajad mirha köteg,

takarja arcomat,
állj meg idő, állj meg,
tartsd boldogságomat.
Jöjj még, oda vissza,
nyoszolyánk a pázsit,
tetőnk cédrus lombja,
gyönyörünkben ázik.
Lobogó nagy sátrunk
legyen a szerelem,
ölelésünk véget
ne érjen sohasem...
SALAMON Lobogónk és sátrunk
legyen a szerelem
lobogónk és sátrunk,
szerelem, szerelem...

Eltűnnek ismét a ciprusok és cédrusok között. A szőlőművelő munkások vonulnak át a színen, dalolva, mit sem sejtve, hogy a lombok sűrűje a király és a szőlőhegy lányának a szerelmét takarja.

ÍZISZ-
TEMPLOMIAK A Bat-El-Háb hegyén
felkél a nap,
a Bat-El-Háb hegyén
pogány istenek bolyonganak.
Jöjj csak, testvérem
Ízisz rád vár.
Menjünk, testvérem,
illat-árba borult a határ.
A nap arany
hintó, fölénk gurul,
imádjuk hát
Íziszt, imádjuk őt, az urunk.
Bőséggel lát
el bennünket ez a kövér föld.
Ozirisz, jöjj,
éledj, dalunk most tégedet költ.

9. jelenet – Salamon, Alehár, a Főpap, Benaja

Salamon palotája. A király a trónon ül. Nem látszik túlzottan jókedvűnek.

SALAMON A nép zúgolódik,
hallottam tegnap éjjel.
Az egekbe emel
és el is tipor kéjjel,
ha úgy tetszik neki.
Nincs jó hatalom,
csak bölcs van vagy erős.
A király szíve
vértől viselős.

Bevonulnak az előkelőségek: Alehár, a Főpap és Benaja.

MIND Köszöntünk Salamon,
dicső király.
Szolgáid térdelnek
lábadnál.
Országos ügyekben
járulunk hozzád.
Kérünk, harag nélkül
fordítsd az orcád
felénk!

SALAMON Mi dolog, hogy országom
nagyjai hívás nélkül
törnek a trónterembe?

BENAJA Nézd el, nekünk tisztségünk
akár a király ellen...

FŐPAP ...országunk javát tenni
a legelső helyre...

SALAMON Hát így? Hatalmam akkor mennyi,
ha ide jöttök ellenemre?

ALEHÁR Király, te nem csak hatalmas
vagy, de bölcs is.
hisz akkora a hatalmad
reng a föld is
belé – engedd, hogy tisztünknek
betölthessük:
hallgass meg minket, s életünk
kezedbe tesszük.

SALAMON Hát mondjátok, arcotok komor,
csak nem esett folt a trónomon?
Vagy olyasmit tett királyotok,
mit hánytorgatni van okotok?

FŐPAP Salamon király, egyenes
lesz most hozzád a szavam,
kövesse bár mondandóm
kegyvesztés, oktalan
élnék, ha elhallgatnám, mit
egyházam érdeke mond:
vedd vissza Asztiszt kegyedbe,
segíts az országodon.

SALAMON Mit merészelsz, nyomorult?

FŐPAP Engem
eskü köt, hogy országom javát
nézzem, ne a magam életét...

SALAMON Folytasd, mielőtt haragom levág...
amíg azt nem mondom, hogy elég!

FŐPAP Birodalmadra örök veszélyt
jelentenek Ízisz fiai.
Sába királynője is ég a
válytól, megtorolni sebeit,
miket gőgöd okozott rajta...

SALAMON Finomabban, papok legalja...

FŐPAP Sárba rúghatsz, birodalmaidért
én ezt vállalom...

ALEHÁR Nézd ősz fejét
király, csituljon le haragod.
Ízisz fiai lázonganak,
ellened...

SALAMON Igaz, én is tudom.

ALEHÁR Ha két birodalom egyesül,
mi egymásnak feszül most bőszen,
az idő sem dönti le trónod,
dicsőségre lelsz a jövőben...

SALAMON Idő... dicsőség... hatalom... mind
mind üresen csengő szó csak nekem...
Mert üresség lakik már bennem,
visszhangtalan, üres a szívem...

BENAJA Mondtál valamit, király... mintha
rosszul lennél... arcod...

SALAMON Mi dolgod

hét nap múlva valamit mondok
arra, amit összehordtatok
itt...

FŐPAP Bölcsességedhez nem férhet
ártó gondolat...

ALEHÁR Egy hét múlva
eljövünk ismét, néped sorsa...

SALAMON Nem kell, hogy figyelmeztessetek
rá, mi a dolgom, jó Alehár!

MIND Éljen Salamon!
Éljen a király.

Kimennek. Salamon egyedül marad. Gondterhelt, szomorú.

SALAMON A nép zúgolódik,
hallom ezt most is éppen.
Az egekbe emel
és el is tipor kéjjel,
ha úgy tetszik neki.
Nincs jó hatalom,
csak bölcs van vagy erős.
A király szíve
vértől viselős,
s megátkoz az asszony,
kit régen úgy szerettem,
kit elvennem kéne,
de amikor szerettem
nem vettem el őt.
Szomorú idők,
ki mondja meg, mit csinálj,
világ ura, nagy király,
bölcs Salamon király...
árva Salamon király...

Hirtelen fölélénkül.

SALAMON Talán a lány, a szőlőhegyen...
Mi a neve... Ej, rövid eszem...
Törékeny... Maga a szerelem...
Érte megyek... Magamhoz veszem...
Szívemig ereszttem azt a lányt,

ő majd leoldja a fondor magányt
onnan; oly érintetlen, tiszta...
érezem, az életet majd vissza-
hozza belém. A sivár létbe
ragyogást hozhat minden lépte!

Az ablakhoz megy, néz kifelé. A palota szegletei, gazdag díszítései, fáklyái és ablakai mind-mind Szulamit távoli énekét verik vissza. De az is lehet, a dal mindössze a király emlékezetében hangzik föl.

SZULAMIT
HANGJA

Tégy engem
mint egy pecsétet
a te szívedre,
mint egy pecsétet
a te karodra,
mert erős a szerelem,
mint a halál,
kemény, mint a sír
a buzgó szerelem;
lángjai tűznek lángjai...

(Folytatjuk...)

LENGYEL TAMÁS

40. ábra

TEKTONIKAI HOVATARTOZÁSOM

még mindig másutt vagyok.
most épp az óbizánci székhely helyén
és nem csak én, te is velem.
együtt aggódunk itt egy-két napig a helyzeten,
hogy Isztambul környékére a következő 10-20
éven belül a Richter-skálán
7.0-s erősségű földrengést
jeleznek előre a kutatók
és a Márvány-tenger közelsége miatt
szökőár kialakulása,
hajóvonták találkozása szabad.

a szüleim sírja, vagyishogy, kriptája,
mert ők így nevezik, Vácon van,
és jó anyám mindig elmondja, remélem
gyakran eljössz majd hozzánk.
morbid gondolat, hiszen így hetven-nyolcvanon
túl viszonylag még virulnak.
gyerekeim. kis stockholmi buddhisták.
mármint nem csoda ha skype-on
nem mindig vagy nem mindegyikükön látom
a ragaszkodást. talán költői képzelet kell
ahhoz, hogy kötődni tudj
egy elektronikus apához. Sebj,
élőben mindig nagyon szeretnek.
és mégsem kérdezhetem tőlük, amit tőlem
a nyolcvan éves múlt anyám,
mi lesz, ha szeretném,
hogy látogassanak majd akkor is miután
túlsúlyos gondolataimtól megpihenek.
jobb-e ha karnyújtásnyira keresek helyet
vagy tréfásan szólva ők minden
sírkövet megmozgatnak majd utánam.
és ott van még a nevelt fiam

többnyire most Ungváron élünk,
ahol majd egy földrengésnyi vagy
szökőárnyi idővel ezelőtt azt mondták már
nem vagyok idevaló. Máig sem értem miért.
neked ide a környékre való minden közelid,
november elsején itt emlékezel meg,
és bár bízom benne, hogy még nem közelít
az ideje – igaz, most épp beteg vagyok,
de mert velem vagy hogy ápolj, mit nekem
ez a kis kín, itt kinn Konstantinápolyban.
majd máskor kitaláljuk, hová temettem
magam, a fő, hogy jó legyen.

87. ábra

B E L M O N D O

ha találkoznék azzal a fiatalemberrel
inkább egy kövér gyerek lenne
aki bizonyítani akar hogy van olyan
okos gyors erős szép sovány, mint a többi,
sőt legalább egy valamiben jobb
kövér fantáziámmal sokfélét kezdtem kitalálni:
felveszem a harcot a rosszal
akkor még nem tudtam pontosan
a rosszmájú kölykökön veszekedő szülőkön és
kapzsi cowboyokon kívül mi tartozik ide
megjutalmazom a jókat megmentem a rászorulókat
az összes csinos kedves lányt
és mindezt stílussal mint Belmondo
közben melleleg tejből-vajból fürdök.

azóta egyszer voltam buddhista is
akkoriban már nem érdekeltek
a gonosz cowboyok valamiért mégis
Vira néven vettem menedéket
nem tudok szanszkritül, de azt jelenti Hős
angolul viszont tudok, kisebb hibákkal
nem emiatt de jártam Ausztráliában
és nem minden csinos kedves lányba
de „mindenütt”, tehát „ott” is

voltam szerelmes.
egyszer elkergettem egy csövest
mert egy lányt zaklatott.
a gyerekeimet elhagytam
sértettem törvényt, nem egyet,
néha már megcsal az emlékezetem
harcművészeteket űzők évek óta
messze nincsenek már olyan fittekké az ízületeim,
mint az ukrán utakon elaggott Volkswagenem futóműve
pedig Porschéről is álmodoztam.

Most megint Ungváron élek
egy házban nem messze onnan,
ahol kövér gyermekkoromban.
nemrég kerítést javítottam,
ahhoz nem kell stílus
csak csiszolsz glettelsz csiszolsz festesz
tegnap kertet ástam, ahhoz se kell,
most krumplit hámozok.
Morricone zenéje szól közben
eszembe jut az én Belmondóm
és tudom, hogy mégiscsak hős vagyok.
ebédre sült hal lesz új burgonyával,
káposztasalátával, utána cseresznyéspite.

Kortársunk Szent Márton

ÁTTEKINTÉS A SZOMBATHELYI KÉPTÁR PÁLYÁZATÁNAK KIÁLLÍTÁSÁRÓL

A kortárs képzőművészeti pályázatok közül kevés az, amely megragadja az alkotók fantáziáját. Ennek több oka is lehet. A sajátos individualizmus, öntörvényűség épp úgy szerepet játszhat ebben, mint a szerény pályadíj, vagy felkínált téma érdektelensége. Ezért is figyeltem kíváncsian, milyen érdeklődést kelt Szent Márton születésének 1700. évfordulója, s az ezzel kapcsolatos „elvárásokat” megfogalmazó felhívás, amiben a következőket olvashatjuk: „A tárlat meghirdetésével olyan munkák alkotására inspiráljuk a művészeket, amelyek a mai korban, mai élethelyzetekben mutatják meg Szent Márton lelkiségének és jellemének követését. Ahogyan Márton a zűrzavaros negyedik században, az ókor és a középkor határán világosságot és útmutatást adott, ugyanolyan fontos a mai világban a biztos iránytű megtalálása és követése.” A pályázat elvi célkitűzése korrekt, a feltételek elfogadhatóak, s a Kortársunk Szent Márton kiállítás 2016 egyik jelentős eseményének ígérkezett. A szakralitás – valamilyen módon – számos tárlat jellegadója, ám ez fordítva is igaz: Jelenits István teológus, író szerint: „A vallás számára nélkülözhetetlen a művészet.” Egy hosszabb interjúban beszél erről, melyet Babarczy Veronika készített vele: „Fontos, hogy valóban művészi értékű alkotásokról beszélünk, a szentnek az elevenességét csak így lehet megragadni... Gyakran meghívnak, ha egy tárlat ilyen témában nyílik, és sohasem jövök el azzal a tudattal, hogy csak egy formális esemény volt... Sok művész is van, aki örül ennek, és nem pusztán ürügynek használja fel a szakrális témájú megrendelést, hanem saját lelkének olyan mélységei is kifejeződnek, amelyek e nélkül némák maradnának, és amelyeket szívesen foglal alkotásba.” A párbeszédet a művekkel Pilsinszky így írja le: „Egy remekmű szobor, bármily odaadással szemlélem, néma marad. Látszatra semmi szava hozzám, semmi üzenete... Valójában: mélyebb érdekeimben, s lényegesen személyesebben érinthet, mint sok valóságos evilági párbeszéd.” Sturcz János is foglalkozik ezzel a kiállítás katalógusának előszavában, kitágítva a gondolkört, a szent és a profán kapcsolatával: „A modern és részben kortárs művészetet éppen a profán és a szent folyamatos összekapcsolása jellemzi. Gyakran a leghétköznapibb tárgyban... a társadalom számkivetettjeinek szenvedésében, vagy éppen a rútban, a taszítóban, a blaszfémiában, a bűnben és hiányban képesek (a művészek) felvillantani a szentséget...”

Nos, ilyen előzmények után (felajzva) tekintettünk szét a szombathelyi tárlaton. A Szent Márton-legendárium rendkívül gazdag, sokrétű. Némileg azt lehetett volna várni, hogy ebben tájékozódva születnek meg a művek. Ám némileg csalódnunk kellett. A köpeny megosztása, többnyire Szent Márton kardjával, uralta a látványt. Angyal

Júlia kissé teatrális pózban mutatja be a „megosztás” jelenetét, középkori román stíluselemeket felhasználva. A tekintetek kontaktusa egyik értéke a képnek, a katona elszántsága és a koldus meglepődése, a stilizáló térképződmény az elbillenő ívekkel, az ornamentális formaképződmények halmozásával, melynek középpontjában Szent Márton feje van, sajátos glóriát alkotva, szintén jól sikerült. Kamper Lajos (*Szent Márton és a koldus*) rézkarca a lovas „megoldást” választotta. A lovon ülő katona rövid kardjával vágja szét köpenyét, az eléggé sematikus megformált koldusnak. A kompozíció a ferde szerkezettel viszont erőssége a műnek, ad bizonyos lendületet a határozott mozdulatnak. Kis Ernő Csaba „kettős képe” éppen a korábban emlegetett profanizálódásra utal. Nem elégszik meg középkori metszeteket idéző képe felmutatásával, mely a köpeny elvágásának stilizáló jelenetét mutatja, hanem képének közepén, egy kis mélyedésben, fibulaszerű, korpuszra emlékeztető lényt mutat. Ez a betét, „idézet” már túl sok, mely lerontja az eredeti üzenet archaikus szépségét. Máder Indira talányos gyapjú- és selyem szóttessel jelentkezett, melynek középpontjában Szent Márton áll, ám nem lovon, egyszerűen állva, és két alak veszi le róla azt a bizonyos köpenyt. És a vízszintesen elnyúló kép két szélén két koldus – gnómszerű, mohó testtartású figura – lesi a vetkőzetést. Nehéz értelmezni a képet, mely ily módon semmi kapcsolódást nem mutat a Szent Márton ikonográfiához. Mészáros György nagyméretű festménye jelzésszerűen utal a köpeny megosztására; a két figura tartása, mozdulata sejtelmesen elvész a színek tónusaiban, melyek sötétbarnák, feketék, mégis, a megjelenő látvány feszültsége visszaad valamit legenda valóságosságából. Bájos, mesészerű kompozíció Regős István festménye. Kissé a naiv, népi festmények hangulatát, formavilágát hozza, a megszokott templomi képek leegyszerűsítő megoldását választva. A rusztikus lovas – arc nélkül, ami a lekopottságra is utalhat – a kardjával elmettzi a szövetet, melyet a koldus, fájdalmas ábrázattal, egyik kezével már megragad. A lényegre koncentráló mű a jobbak közé tartozó alkotás a kollekciónban. Érdekes Somos Gyula festménye. Bár tartalmazza a köpenyvágás motívumát, sajátos álomszerű betéttel egészen ellát a mai hajléktalanokig. A vízió lényege: a köpeny a mai koldusok kezébe kerül. A színes, keretbe foglalt kép, mozgalmas részleteivel, figurális kompozíciójával egyik figyelemre méltó műve a kiállításnak. Tóth Csaba vöröses tónusban tartott festménye a klasszikus pózt ábrázolja: a középkorias, lovas figura, szelíd, szánakozó tekintettel, kardot ragad a koldus által felmutatott köpenyre. A festményre írt *Caritas* szót a kép címe fejt ki: *A szeretet több mint tolerancia*. Az áhítatot sugárzó kép egyik sikerült darabja a pályaműveknek. Boldi márványszobra szép és elegáns megoldás. Bár a középkor – román stílus – ihletése belejátszik művébe, az ökonómikus elrendeződés a maga teljességével hat. A síkszerű ábrázoláson a lovas katona alakja egyenlő a kolduséval, s a mozdulatok is egyelőségről árulkodnak. Ám a fönt és lent elve meghatározza a kompozíciót, a képnek megvan a maga szemléleti hierarchiája. A zalaegerszegi „közsobrász”, számos köztéri mű alkotója, Farkas Ferenc a katonai külsőségekre tette a hangsúlyt, a kissé lehajló Márton itt a buzgóságát bizonyító fegyvernök, aki késével vágja át a dilemmát, a térdelő, alázatosságát kifejező koldus megsegítését. A kissé didaktikusra sikeredett mű inkább példázat, mint au-

tentikus plasztika. Herenyik Zsuzsa báli meghívónak „álcázta” alkotását, melyen akvarellel ábrázolt, színes köpeny a főszereplő, a vizitkártyára emlékeztető formáción két szimmetrikus, fordított, arc nélküli lovassal. A játékos elem túlhangsúlyozása teszi a képet könnyeddé, ezért súlytalanná. Lengyel Tibor Szent Márton-érme tömör, lényegre koncentráló forma. A szent portréja és a szövetet vágó kard „kettőse”. A klasszikus mintákat követve oldja meg „feladatát”. Árvay Zolta *Találkozás a koldussal* című képe egy elvont konstrukció. A köpeny részletén olvasható felirat: Ora pro nobis! – Imádkozzál éretünk! –, a szélén a jellegzetes római díszítéssel, amint hasad, válik ketté... E sajátos minimalizmus – a köpeny képzetére alapozva – kevéssé alkalmas a vállalt téma megjelenítésére.

Varga Bernadett a születés szituációját választotta témául. Az anya, az apa és szolgáló hármass kompozíciójának közepébe helyezi el az újszülöttet. (*Engedd megszületni a Te Mártonodat!*) A kissé vázlatosnak tűnő festmény így is képes érzelmi kedvességet kelteni, ám ennél tovább nem jut. A Szent Márton-legendárium állatokkal kapcsolatos tematikája jelenik meg Hegedüs Endre festményein. A püspöki tisztség elől a libák óljába elrejtőző, vallásos férfiú a választott téma; a festő eleget tesz feladatának, jól érzékelteti a libák sziszegését és a meghúzódó ember riadalmát. A lilás tónusok növelik a kép feszültségét, a kompozíció zárttsága ugyancsak része a drámaiság kifejezésének. Merczel Péter szintén a püspökség elől menekülő egyházi embert ábrázolja, kissé komikusan. Az előtérben lévő fekete vonalakkal kialakított figura csitítja a lármás ludakat. Talán a háttér – a ludakkal – erőteljesebb kidolgozása, a kontraszt látatatóbbá tétele nagyobb nyomatékot adna a kompozíciónak. Marosfalvi Antal a vadászkutyák elől menekülő nyúl legendáját festette meg, szegény állat a püspök reverendája alatt talált menedéket. (*Marton*) Őszinte realizmusa az egyházi festészet szép darabját alkotta meg. Pállay József a gyógyítót idézi fel a *Szent Márton megcsókol egy leprást* című képen. A két férfi portréját igen intimen festette meg a művész, lényegében csak az elcsattanó csókra koncentrált. A hiperrealista mű jól kifejezi az áldozatvállalás áhítatát. Szántó István egy iparművészeti remekkel idézi fel a szent alakját: két gazdagon áttört fatábla mintázatával. Lesenyei Márta reliefsje középkori okiratot vagy térképet gördít le: ezen két helyszín jelenik meg, Savaria és Tours. Mindkettő a szent életének meghatározó állomása. A püspök alakja nagy gesztussal öleli át a szépen megdolgozott ábrázolatot. Katona József István *Szent Márton álma* című festménye kapcsolódik a legendához, és képes a révület, jelenés hangulatát felkelteni. Azt hiszem, az elvontabban gondolkodó művészek közül Veszeli Lajos találta el legjobban az arányokat, a világi és éteri szféra közötti viszony megjelenítését. Festményén a hátulról ábrázolt figura, kezében kereszttel tekint a fény felé. Egyszerű, de hatásos beállítás, melynek a derengő fényvel „írt” belső tér az egyik főszereplője. A cím is találó, a *Hívásban-on* ennek a kivételes életútnak döntő pontját látjuk, amikor a még köznapi ember találkozik a szentséggel, a maga elhivatottságának élményével. Amelynek ily módon mi is részesei leszünk. Oroszy Csaba nagyméretű festménye már az elvontabb munkák közé sorolható. *Nagyvárosi Apostola* egy sejtelmes alakot állít elénk, s különlegességét az őt körülvevő szövethullámmal ábrázolja. A drapé-

riából kinövő alakzat látványa megdöbbenő és meghökkentő, kár hogy nem kapcsolódik szorosabban a témához. Hasonló mondható el [*Polgár Csaba György*] *Szent Márton I. II-jéről*. Két kollázs csak igen távol érinti a szent életét. Ebben az áttételes megközelítésben még jó néhány mű tartozik: Bébszabó András *A szeretet-étel szétosztása Szent Márton jegyében*, Benkő Viktor: *Hajléktalannal borozgató*, két kerámia: Borza Teréz *Ma is leszáll ránk* és Csavlek Etelka: *Szent Márton és ludak* című munkái. Nehéz volt mit kezdeni az olyan művekkel, mint Ale Ildikó *Ha nem dalolna a madár I., II.-je*, amely egy szürreális konglomerátum. A művész szóbeli instrukciót is fűzött munkájához: „Szent Márton életének egy lehetséges alternatíváját mutatom meg képeimmel. Ha nincs erős hitbéli kapaszkodója, elpusztult volna, mint a többi katona. Egészen pontosan a katonáskodással töltött évek alatt történik meg Mártonnal az isteni csoda, ami miatt végérvényesen kilép a római hadseregből és teljes odaadással kezdi szolgálni Istent.” Sajnos, számomra ez az alternatíva itt nem bontakozott ki, inkább eliminálódott. A textiles Arday Ildikó *Égi madara* is csak a téma periferiáján repült, bár szép, meggyőző alkotás. Hasonlóan nagy áttétellel fogható be Damó István *Kitárulkozása*, mely kiválóan megoldott grafikai munka, de a témához csak esetlegesen kapcsolódik. Dóczi Virág festménye, a *Már rég megmondott* kettős képe sem talált el a megoldásig. Az olyan „írások” művek, mint Hegyiné Szántay Marianáné, melyek jelzésszerűen, verbálisan idézik meg a témát, többel is találkozunk. (Lásd: *Szent Márton üzenete*) Hasonló módszerrel alkot Horváth Ildikó, aki gépi öltéssel vitte fel üzenetét, dicséretét (kissé naiv stílusban) a textilre, a kivételes évforduló alkalmából. Találkozhattunk Jászberényi Matild megosztott, bizsuzzerű köpenyével, vagy S. Horváth Ildikó – *Tolerancia (Szent Márton köpenyén egyformák vagyunk)* – textil munkájával, vagy Sütő Éva miseruha-szerű, finoman kidolgozott palástjával. Szabóné Tamás Mária „rétegei” geometrikus, mérnöki rajzjátékok, Székely Móri Márta *Adj békét uram* című festménye egy szürreális ütközés dokumentuma. Szilágyi-Jéger Teréz *Fent és lentje* a gonosz és égi erők kataklizmája, Stamler Lajos *Misztériuma* pedig a stilizáltan megjelenő színes lábrészletek „átlényegülése”, az általa megszokott díszítő mintázatok nyelvén előadva. Megemlíthetjük még Varga József Zsolt *Kisgyerek galambbal* és Vízny László *Pannonhalma távolról* című képét, mint az általános (vallásos) életérzés kifejezőit. Mészáros Szabolcs *Bent és kint*, valamint *Buszváró* című képeivel igazán alumulta a pályázat céljait. Vásárhelyi Kata pedig szárnyaló gobelinjeivel „érintette meg” Szent Márton szellemét. Holomanova, Angelika a Föld kontinenseit terítette be nevető arcokkal. (*A mosoly és a jótett határtalan*)

Végül két fotóról is emlékezzünk meg: Kaczmarski Ágnes műanyag figurákat kapott lencsevégre, egy izompacsirtát, egy római legót és egy libát. Valamelyest komolyabban vehető Garas Kálmán fotó-kompozíciója, mely a püspök és a koldus jelenetét ábrázolja egy fiktív szobron, melyre két csodáló tekint fel a magasba

Nehéz az összegzés. Sturz János a katalógus elején felsorolja azokat a képzőművészeket, aki e szakrális téma sikeres művelői, több helyütt bizonyítottak már munkáikkal. (Kisléghi Nagy Ádám, Lajta Gábor, Kárpáti Tamás, Somogyi Győző és mások) Sajnálatos, hogy műveikkel nem találkoztunk a pályázati anyagban. Viszont

örültünk, hogy a környékbeli alkotók java „rámozdult” a jeles évfordulóra. Én Sturcz János elvét tekintettem irányadónak, amit a katalógus előszavában vetett fel: a stiláris párbeszédet a múlttal. Ez bizony akadozóra, töredékesre sikerült. Mégis több művész esetében, erőfeszítésének megett az eredménye. Nem csak a múlttal, a szent „eleven-ségével” is sikerült a találkozás, ahogy Jelenits István mondta. És már ezzel is beér-hetjük, a profán, az ateista szellemjárás, a közöny idejében.

Tóth Csaba: A szeretet több mint tolerancia

B Á G E R G U S Z T Á V

Csörötneki alkonyat

Ücsörögj csak házad előtt a lócán,
hol nagymamád ült annak idején,
keress jelet szülőfaludnak
kristállyá tisztult egén.

Mi ősök dalain hullámszik át,
gyolcsba tekert kis árva.
Egyetlen szó, egyetlen kép a lét.
A szív hozza világra.

Talicska

Nagyapám talicskán tolta a trágyát.
A szemet is ezzel hordta be.
Nyáron homokot, meszet, kavicsot, földet.
Ezzel tolta haza a molnártól
a lisztes zsákokat.
Mikor nagyanyám rosszul lett
a lejárt gyógyszerektől,
Őt is talicskában tolta el
a doktorhoz injekcióra.
Lázás volt a mama, mint a sparhelt.
Papa homlokára tett
egy ereszről pattintott jégcsapot.
Egy ügyféliroda
csillogó sorszámain *merengve*
erre gondolok.

Macskalesen

A reggel ablakkeretében
egy macska bandukol a semmiben.
Láthatóan nem zavarja,
hogy nem tudja, épp mit tegyen.

Nem kínozza kanti értelem,
csak történik, él s lecseng.
Miákol, pislog, vakarózik.
Öntudatlansága égi csend.

Kamper Lajos: Szent Márton és a koldus

KABDEBŐ LÓRÁNT

A magyar Ördögsgiget

EGY EMLÉKEZÉS, AMELY A SZENVEDÉSBEN
ÖSSZEKÖTI A NEMZETET

A szoba egyik sarkában Dobos Marianne nemrég fejezte be ismertetését a *Goli Otok, a Pokol-sziget Tito gulágja az Adrián* című megrázó Domonkos László-riportkötetről, én meg itt, a másik sarokban, a másik gépen kezdem Fóthy János *Horthyliget, a magyar Ördögsgiget* című emlékező dokumentumának, „emlék”-iratának újabb kiadását bemutatni a magyar olvasóközönségnek. Mert hiába keresem a Magyar Nagy-Lexikonban a nevét, ebben a nagyszerű műveltségi összefoglalásban, amit valaha, az internet korszaka előtt azért vettem, hogy legyen az unokáimnak az emberiség történelméről az értékeket összefogó kézikönyvük majd, amivel tájékozódhatnak a magyar múlt számba vételéről is. De hiába ütöm be nevét a Google magyar változatába is, bár ott már egy készülőben lévő jegyzetet is találhatok, és a most újra megjelent könyvének a Jelenkor folyóiratban publikált részletével találkozhatok. „SZÓCIKK: Fóthy János, író és kritikus, szül. 1893 Iskolái elvégzése után újságíró lett. A Nyugatba, Múlt és Jövőbe és más lapokba számos verset írt. Fejlett formaművészetről tanúskodó verskötete Üvegház címen jelent meg. Igazgyöngy c. vígjátékát 1921, a Nemzeti Színház Kamaraszínháza hozta színre. Jelenleg a Pesti Hírlap színikritikusa.” (Majd alatta még apróbb betűvel: „Ez a címszó a Magyar Zsidó Lexikonban (1929, szerk. Újvári Péter) található. Az ismertetett és korrektúrázott szövegben előfordulnak még hibák, úgyhogy a szócikk pontos szövegének és külalakjának megtekintéséhez nyissa meg a digitalizált oldalképet! Ez a(z) 1552. címszó a lexikon => 290. oldalán van. Az itt olvasható változat forrása: Nagy Péter Tibor: Az 1929-es magyar zsidó lexikon adatbázisa. Szociológiai adatbázisok No. 1. WJLF, Budapest, 2013”). Hát igen, ennyit az irodalmi dicsőség mulandóságáról. Hozzátenném, hogy a mostani kiadásban mint a Pesti Napló szerkesztője említődik. Pesti Hírlap, vagy Pesti Napló? Oly mindegy mára? Pedig hát a most, a Scholar Kiadó által megjelentetett második kiadását olvasva maradandó értékű prózairodalmi alkotást hozott létre életével és emlékezésével. Méltó társát Szép Ernő *Emberszag* című remekművének.

De az irodalmi lexikonokkal se járt jobban. Az 1963-ban elindult háromkötetes Irodalmi lexikon 1963-as első kötete ennyit tud róla: „(Kaposvár, 1893 –): újságíró, író. Írásait fővárosi irodalmi és napilapok közölték. Művei: *Üvegház* (versek, 1921); *Die Perle* (Lustspiel, 1927); *Narcissus tükre* (versek, 1933); *A csodálatos völgy* (regény, 1935); *Csillagok útja* (regény, 1938); *Léda és hattyú* (regény, 1944; ez utóbbi kettő olaszul is megjelent); *Horthy-liget – a magyar Ördögsgiget* (1945).” A rendszerváltás utáni Akadémiai kiadású Új Magyar Irodalmi Lexikon, az UMIL pedig ekként „részletezi” munkásságát 1994-ben: „(Kaposvár, 1899. aug. 15. – Bp., 1979. aug. 28.): író,

műfordító, költő, újságíró. Fővárosi lapok munkatársa volt. Több regénye olasz nyelven is megjelent. Fordított Feuchtwanger, A. France, A. Huxley, Ilf-Petrov, Maugham, E. Poe, H. G. Wells, Stefan Zweig műveiből. M. Üvegház, v., 1921; Narcissus tükre, v., 1933; A csodálatos völgy, r., 1935; Horthy-liget – a magyar Ördögsgiget, r., 1945. M. P. J.”

Én joggal számonkérhetem utóélete ismeretét. Hiszen Szabó Lőrinc pályaképét megrajzolva, ismertem régóta a költő Fóthy János alakját. Honnan? a *Kisnaplóból*. Egy kezdődő és egy lassan társaságivá hidegülő barátság története olvasható ki, ha puzzle-szerűen egy-két utalásból a Szabó Lőrinc szövegüniverzumot bemutató Osiris Klasszikusok *Vallomás* című kötetének névmutatója jóvoltából összeállítom történetüket. „Lassan egész társaság gyűlt össze. Fóthy János, fiatal költő, a *Szózat* munkatársa; mutatott egy igen szép szonettjét. Nagyon kedves ember, igen szereti a németeket. Azt hiszem, szeretni fogjuk egymást. Már vagyunk hárman: Fóthy, Sárközi és én.” „Fóthy Jánossal összetegeződünk, Babits, Komjáthy és én.” „A Centrálban sorba a következő emberek jöttek össze: Én, Fóthy, Babits, Földi, Móricz, Király, Trócsányi Z., Schöpflin. Szóval az egész modern Menagerie.” „Schöpflin Aladár rendszeren bejár a Centrálba; de se vele, se többi ismerőseinkkel nem esett semmi újság. Fóthy helye még mindig nincs betöltve; nagyon fontos dolgok vannak napirenden – mondja Schöpflin –, és egy ilyen mellékes állással most nem törődnek a szerkesztők. Pedig látszik, hogy ő maga igen szeretné.” „Este járt nálam Sárközi. Mégis csak kedvesebb és nemesebb ez a fiú, mint a Fóthy. Fóthyban van jó adag hajlandóság a szélhámasságra. Sárközi egyike a legbecsületesebb embereknek a világon.” „Fóthy mutatott 5 szonettjét. Nem találtam őket kedvem szerint valóknak.” „Nagyon idegenül érzem magamat. Otthon szeretnék már lenni, és *enni, enni, sokat!!!*” „Fóthy hazautazott másfél hónapra; persze neki aranyélete van!” „A *Nyugatban* megjelent fordításaim kedvező fogadtatásra találtak; gratulált az öreg Heinrich Gusztáv is. (Zolnai, Hevesi Ivan, Fóthy és még elegenden.)” (SZABÓ Lőrinc: *Vallomások. Naplók, beszélgetések, levelek*, szöveggyűjtemény, jegyz., életrajz, utószó HORÁNYI Károly, KABDEBŐ Lóránt, Bp., Osiris, 2008 [Osiris Klasszikusok]; interneten: www.irodalmiakademia.hu, SZABÓ Lőrinc címszó alatt).

De azért az első kötetéről megírja a kritikai bemutatást Szabó Lőrinc is. Kiolvasható belőle, mint nem egy társasági barátjáról ekkoriban, hasonló terjedelemben készített írásából kitűnik: nem a vers lesz a fő „terep” írói munkásságának.

Fóthy kész költő, versei érettek, befejezettek és kötete ennek megfelelő irodalmi követelményekkel lép fel. Nincs benne semmi forrongás, ez azonban nála nem letisztulást, hanem korai zátonyra jutást jelent. Ő szűk skálájú, páváskodó lélek, akit a sznobság annyira fojtogat, hogy azt az őszinte és közvetlen hangot, amelyben minden líra varázsereje rejlik, csak néha halljuk ki verseiből. Az „új” követelménytől itt teljesen el kell tekintenünk. Ezt hangsúlyozva azonban be kell vallani, hogy kitűnő technika, előkelőség, finomság és nőiesség jellemzik a kötetet, melyben sejtelmes álomhangulatokat, kecses, jó rímekre csiszolt, de csak néha tartalmas gondolatokat,

fáradt és zsúfolt színezésű képeket találunk Babits és Tóth modorában. Törékeny ember; szabadvers-féle törekvései mutatják, hogy mennyire nincs még ereje felszabadulni a konvenciók alól, hiszen legvadabbnak szánt szerelmi őrjöngésében is a vágyak kupolájáról ír és zománcozással és ötvözéssel törődik. *Üvegház: a cím jellemző és amellettt ítéletet is mond a kötetről. E szépmetszésű versek természetesen sokkal jobbak a köznap lírai termékeinél, de magasabbról ítélve majdnem feleslegesek. Ami jó bennük, az a divatjamúlt parnasszizmus halott csillogása.*)„*Pesti Napló*, Irodalmi kis tükör, 1921. szeptember 4. 9. Sz. L. szignóval. Kötetben: SZABÓ Lőrinc: *Irodalmi tanulmányok, előadások, kritikák, szöveggond., jegyz., utószó* KEMÉNY Aranka, Osiris, Budapest, 2013. [Osiris klasszikusok] 954–959. Interneten: www.irodalmiakademia.hu, SZABÓ Lőrinc címszó alatt).

Kosztolányi is kritikára méltatja, nem is akarhol! A Nyugat 1921. november 1-i, 21. számában! Miként az együtt induló kortárs, ő is stilsztikai szemlét tart az újabb nemzedék felett, és hasonlóan látja ennek a szerzőnek és ennek a kötetnek a helyét. Csak kevésbé karcosan, egy megértő báty szemével figyeli, és magyarázza az olvastakat:

Aki figyeli betűkön át a korok lelkét, s a régi költők verseit öntudatosan olvassa, az észreveszi, hogy húsz-harminc évnyi időközökben bizonyos szavak, főnevek, vagy jelzők kísértetiesen visszatérnek a költeményekben anélkül, hogy az írók egymásra hatottak volna. Ezeket a szavakat nem akarom divatos, vagy nyegle szavaknak nevezni. Inkább végzetes és szükségszerű szavak, melyek egy kor lelki életét, a kortársak összetartozóságát mutatják s egyaránt előfordulnak úttörőknél és követőiknél. 1820-tól 1840-ig a magyar költeményekben gyakran látom ezeket: „haza...”, „hősi...”, „érzelem...”, 1840-től 1860-ig a forradalom előző és követő korszakában: „villám...”, „szabadság...”, „természet...”, 1860-tól 1880-ig az epigonok idilljeiben: „virág...”, „könny...”, „tündér...”, 1880-tól 1900-ig a kialakuló fővárosi líra divatjakor: „aszfalt...”, „édes...”, „szomorú...”, 1900-tól 1920-ig, a sejtések, háborúk, forradalmak idején: „láz...”, „ájult...”, „Élet...”.

Arra célzok ezzel, hogy a költők szemléletében, azáltal, hogy kortársak, bizonyos egyöntetűség is mutatkozik és egymástól függetlenül hasonlóan rezzennek meg. Az idegorvos, ki betegét vizsgálja, egy szót ejt ki előtte, melyre neki azonnal, gondolkodás nélkül válaszolnia, reagálnia kell és az, amit kimond, a „reakció” szó. Ilyen „reakció” szavai vannak minden kor lírájának, a mai lírának is. Több első verseskönyvet olvastam mostanában tehetséges fiatal költőktől, kik nem bitorolják a művész nevet s nagy munkájukhoz komoly lelkeséggel, becsületos felkészültséggel fognak és látom, hogy már sok közös vonás van, mely összefűzi őket. Erősen érzik, hogy elmúlt egy irodalmi forradalom, melynek ők nem harcosai, hanem békés polgárai, kik gazdálkodnak a szerzett értékekkel, lehiggadtak, nyugodtabbak, mint akik előttük jártak. Ízlésük pallérozott. Eszközeikben választékosak. Az első verskötet, melyben az átalakulás és kezdet korszakaiban sok a salak, próbálkozás, korcs stíl, nálunk egyenletes, szinte akadémikus. Filológiai és irodalmi műveltségük, mesterségbeli tudásuk álta-

lában nagyobb, mint az 1900-belié. Nem a költő apostoli és prófétai hivatását hangsúlyozzák, mint például Ady is, ehelyett van más romantikájuk, a mindenkitől távol álló művész hite. Nem vállalnak közösséget az expresszionizmus, futurizmus, dadaizmus követőivel, kik megbontják a formát és szabad versekben írnak, hangkörük nem tág, formájuk meglehetősen zárt. Új árnyalatokat, összhangzásokat keresnek azokhoz, melyeket örökre kaptak elődeiktől. Nem érdesek, de a nagyobb vonalú kezdeményező erő is szunnyad még bennük.

Fóthy János, első verseskönyvével, közéjük tartozik. A kötet címe: Üvegház. Íme a kor „reakciós” szava. A költő nem törődve azzal, hogy Maeterlinck a verseit szintén e cím alatt jelentette meg (Serres chaudes), azt tartotta fontosnak, hogy érzékeny és remegő művészabrándjai fölé üvegpalatát vonjon. Holott nem is azok a forró, füllet, délutáni látományok kísértének itten, mint a belga poéta lírájában. A levegő tiszta, a vonalak élesek. Esménye közelebb esik ahhoz, melyet Theophile Gautier valószínűleg meg (Les Emaux et Caméras). Az ő üvegháza tulajdonképpen elefántcsonttorony, melyben a művész bezárkózva él. Nem forradalmár ő, az újabb irányokkal szemben a régi impresszionista-szimbolista művészet hű őrzője, egy ifjú ellenforradalmár, ki meleg rajongással védi meg, szonettben a művészet jogát. Legszebb verse a versről szól. Ennek a szonettjének nemes, biztos íve, gazdag hangszerelése, világossága és költői tömörítése teljes fogalmat ad tehetségéről s arról, mit várhatunk tőle a jövőben. Világzsemlélete mindig esztétikai. Harctéri és szerelmes költeményeiben is, még az utolsó két nagyobb versében is (az Ellipszisen, Himnusz a távoli Élethez), melyben metafizikai hangokat pedz. Ezek a fiatalok költők, kik így jelentkeznek, az újabb magyar irodalom általános nagy színvonalát és a fejlődés ígérését jelzik. Őnála is ki kell emelnem, milyen öntudatosan és gazdagon ír magyarul. Ezt a hatalmas zongora-nyelvet biztosan kezeli, mint valami fiatal zongoraművész, ki futamaival, skáláival, könnyedségével elkápráztat. Általában azt mondhatom, ismeri és tudja azt, amit elődei. Az acélos megütést, mely világosságot és derűt teremt s a puha billentést is, mely tétova abrándokat ébreszt bennünk. Ennyi eszköz és képesség birtokában indul célja felé. Rajta múlik, hogy a sok értékből, mely első könyvében van, alkotás legyen.

Aztán vezető újságíró lesz, a Pesti Hírlap szerkesztője. Ebbéli munkásságának is, két-féle visszhangja is megjelenik emlékezéseiben, a magyar „pokolszigeten” szembesül újságírói rangjával.

Riport lesz belőlünk.

Eltaláltuk – egy hónap múlva már Horthyligetre Terus csomagot küldött, és ebbe – bámulatos leleményességgel – úgy csempészte bele a „Harc” című kloáka-újságnak azt a számát, amelyben Somody úr Tsuk-telepi riportja megjelent, hogy egy darab szappant burkolt be vele: „A zsidótoll utolsó mohikánjai az internálótáborban” – ez volt a riport címe, a közbetördelt fénykép pedig a Pesti Hírlap munkatársait ábrázolja a Tsuk-gyár udvarán. Szerénységemet még külön is megtisztelte Somody kollega úr:

Katona József István: Szent Márton álma

a képalírásban mint a Pesti Hírlap „rettegett” kritikusat említ, bár – tudja Isten – nem tudok visszaemlékezni, hogy valaha valaki is rettegett volna tőlem.

A másik szembesülés „civil” múltjával egy feltehetően csepeli munkással való beszélgetésében történik meg:

Szerencsémre a fiatal munkafelügyelő nem csupán látszott rokonszenvesnek, hanem az is volt valóban. Megmagyarázta, hogyan csináljam, aztán egy idő múlva visszajött, és beszélgetni kezdett velem.

– Mi volt ön civilben? – kérdezte barátságosan.

– Újságíró.

– Melyik lapnál dolgozott?

– A Pesti Hírlapnál.

– Milyen néven írt?

– A rendes nevemen: Fóthy János.

– Ön Fóthy? – nézett rám csodálkozva. – Sok cikkét olvastam. De hát miért internálták?

– Hatvan nem árja újságírót internáltak velem együtt.

– No, jó – erősködött –, de hát az, hogy újságíró volt, nem ok arra, hogy internálják. Mit követett el tulajdonképpen?

Nem tudtam, mit válaszoljak. Láttam, hogy jóindulatú ember, sőt talán szociáldemokrata is, mint a gyár munkásainak többsége, de akkoriban és főként ott nem ártott a bizalmatlanság.

– Nem tudom, miért internáltak – feleltem –, fogalmam sincs róla. A Sajtókamarából kidobták a zsidó és zsidó származású újságírókat, és internálták őket. Ennyi az egész, amit tudok. Vagyunk itt ilyenek vagy hatvanan.

A munkafelügyelő arcán az undor enyhe árnya futott végig.

– Micsoda világ ez – mondta fejcsóválva –, micsoda örült világ! No, Isten áldja, uram – megemelte kalapját, és elment.

Tudom, gyöngeség, de bevallom: úgy hatott rám ez a beszélgetés, hogy majdnem elsírtam magam...

És ezek után, én magam sem tudom, ki is lehetett Fóthy János. Egy jólhangolt verset író, nevesebb újságíró, aki túlélte 1944-1945 borzalmait. Hogy a feledésből kiemelte a Scolar Kiadó, sőt dokumentum-sorozata élére emelte a sorozatot kigondoló és útjára indító Ungvári Tamás, ezzel emberi sorsok megismerésében segítségünkre érkezett, hogy ezt a remeket ismét élénk tette.

Ez a könyv a maradandóság bizonyítéka. Amikor millió számú áldozatokról beszélünk, akkor valójában a mennyiség nyomasztó szörnyűségével szembesülünk. De ez a könyv éppen arról az egyetlen embernek a keserves és értelmetlen szenvedéssorozatáról, megaláztatásáról, halálveszedelméről számol be, ami képes érzékeltetni ve-

lünk a milliós nagyságrend áldozatának megértését. Négy hónapi internáltság, kényszermunka, állandó életveszély, és mindez az emberi méltóság sorozatos megalázásával! Ezt túlélni, és erről hírt adni közvetlen a szabadulás pillanatában, ez valóban nagy írói teljesítmény. És ebben a formáltságban.

Az elvetélt költő nem szűnt meg létezni ebben az emberben, költő-kritikusai által jellemzett finom minőségisztelete a pokolsziget élővilágának érzékeltetésére tette alkalmassá. Nagy költészetté éppen ebben az emlékező prózában alakult valahai költői indíttatása. Így tudta megérteni társait, tudta a megaláztatást emberi sorssá hangszerelni. Majdhogynem humorral átvilágítani az emberben elzárt, és némi hatalom hatására kizúduló pokoli erőket. És értékelni a mélységben szenvedők méltóság tudatát.

Eddig csak Szép Ernő önméltóságát megőrző finom humorát méltattam, amellyel minden elbeszélésnél, dokumentumnál vérlázítóbban mutatta be a „nyilas úr” szörnyű tetteit. Mellette a Fóthy János megidézte internált sors hasonló stílusú bravúrral figyelmeztet: mi minden gonosz rejtőzhet a legsnájdigabban megformált emberarcú ördögökben.

És még egy: Fóthy János zsidó származása ellenére katolikus keresztény szellemét kell ebbe a szörnyű sorsú csapdahelyzetbe belehelyezni. Alapvető gondolkozása, műveltségének minden részlete ebből a keresztény indíttatásból táplálkozik. Amikor ironikusan a különböző parancsnokok sorát a bibliai ősatyák sorához hasonlítja, akkor keresztény fogalmazással, *Őszövétségről* beszél. Amikor felettük az angolszász bombázók tizenkét perc alatt tizenkétezer bombát eresztenek ki, és ők élő pajzsként kénytelenek a nácioknak dolgozó gyárakat védeni, akkor kórusban mormolják az *Üdvözlégyet*. A halálveszély pillanatában. És mindezt a változás után is leírja, amikor őszintén megszólalhat, mindezt továbbra is vállalja. Létében hordozza keresztényi mivoltát. A maga természetességében.

Az utolsó mondatok, amelyek a történetet zárják, így hangzanak: „Vajon megérem-e valaha a szabadságot, vajon eljön-e még egyszer az a világ, amelyben biztonságosan és otthonosan érezhetem magam? Keserűen megráztam a fejem: nem hiszem, nem hiszem. Aztán becsöngettem a sárga csillagos kapun...”

Ami már a visszatekintés első szava: **ÉS MÉGIS MEGÉRTEM**, Isten kegyelméből.”

Fóthy János a személyes jellemzés nagymestere lehet prózairodalmunkban. Finom megjegyzéseivel, arányosságra törekvő bemutatásaival egyként karakteres gonosz és jó szereplőit beidézti könyvébe, pokoljárásának bemutatása alkalmából. Hangsúlyosan a kötet zárása idejére időzíti a katolikus szemléletű író pokoljárását a nagy ünnepekre csoportosan engedélyezett szentmishallgatás bemutatására. Megismerjük, név nélkül, a közönyös, alkalmazkodó papot is, aki nem valószínű, hogy ezzel hivatását beteljesíthette:

Augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján, amely a születésem napja, végre azt is engedélyezték, hogy a katolikus vallásúak szentmisét hallgathassanak. Körülbelül negyvenen voltunk, akik reggel hét órakor a gyár igazgatósági épületének földszinti nagytermében berendezett kápolnába vonultunk. Az oltártól jobbra külön

csoportban helyezkedtünk el, a széksorokban csendőrök, pilótalegénység és gyári tisztviselők; tisztviselőnők csak eléggé gyéren foglaltak helyet. Volt a gyárnak egy fiatal papja, csinos, szőke fiatalember, akit kifogástalan reverendájában gyakran láttunk a gyárudvaron, vezető tisztviselők társaságában. Soha ránk sem nézett. Most sem, az oltárnál. Miközben hazafias frázisoktól puffogó, banális, lapos szentbeszédét mondta, szinte kínosan kerülte, hogy a sárga csillagos csoportra tekintsen, úgy tett, mintha észre sem venne bennünket. Leírhatatlanul keserű szájjal hagytam el a szentmise végén a kápolnát, az volt az érzésem, mintha Istent kerestem volna, és valaki közénk állt, le akart tagadni bennünket az Úr elől...

És ennek ellentétét is felmutatja, az emberség példáját, amely a papi hivatás teljes fokú beteljesítéseként jelenik meg „Isten kegyelméből”:

A következő misére Szent István napján mentünk. Kedvetlenül indultam el, félttem a múltkori csalódott keserűségtől.

De most a másik fiatal pap misézett. A szentbeszédben István királyról beszélt. Arról az országalapító királyról, akinek alkotását, a „szentistváni Magyarországot”, egy ideje annyit emlegetik, meghamisítva, elcsépelve ezt a fogalmat. Elmondta, hogy Szent István nem ismert faji különbséget, az ő államalkotói lángelméje éppen abban nyilatkozott meg, hogy a Magyarországon megtelepedett idegeneket beolvasztani, magához édesgetni, nem pedig elnyomni törekedett. Csak egyetlen idegen fajú veszedelmet ismert: a pángermán terjeszkedést. Ezzel a legkönyörtelenebbül szállt szembe, még saját sógorát, Henrik német herceget is a Lajtába fojtotta, amikor seregeivel Magyarországra tört. Beszélt a fiatal pap a faj és a vér mítoszáról, amelyről éppen most láthatjuk, hova sodorta azt a népet, amely ennek hódol a Krisztus igéje helyett. Beszélt a kereszténység szent fogalmát lejárató úgynevezett világnézetekről... Ámulatunk egyre növekedett a fiatal pap iránt, aki szinte állandóan felénk fordulva prédikált, mintha egyedül csak nekünk szólt volna szentbeszéde, és mintha egész magatartásával azt akarta volna kifejezni: ti megértitek, amit gondolok és mondok, ezeknek a többieknek úgyis hiába magyaráznám. Akinek füle van, hallja, akinek szeme van, lássa... – mondta az Úr Jézus.

Ez a szentbeszéd nem csak felemelt, megvigasztalt, nem csak kárpótolt a múltkoriért. Bátor tett volt ez a beszéd, hiszen olyan helyen hangzott el, ahol a „hívók” jelentékeny része Krisztus keresztjénél sokkal többre becsülte a – nyilaskeresztet. Angeli a fiatal pap neve, aki káplán volt Csepelen.

Érdekel, ki lehetett ez a fiatal pap. Csepelen emlékeznek-e rá? Felhívom a mostani plébánost. Sietve válaszol, temetésre indult éppen. De pillanatok alatt vágja az isztiméri születésű Angeli András nevét, aki mellett Pilisszentivánon volt valaha ő maga is káplán. Feleségem a szoba másik sarkában így már megtalálja az interneten az 1944-ben fiatal pap pályaképét, aki biai plébánosként emlékezetes alakja lett városának. Meg is találja a méltató emlékezést:

Vajon milyen kapcsolatban állhatott Juhász Ferencel, meg Hantai Simonnal, a város szülötteivel, nagyszerű, halhatatlan, világnagy művészekkel? Avagy amikor ő oda került, akkor már a nagy mesterek a fővárosban éltek? Ha pedig volt kapcsolatuk, az bizonyítja, hogy Biáról távoztuk után is tartották a kapcsolatot otthonukkal, és vallásukkal. Amikor kérdeztem, a név ismerősen cseng Juhász Ferenc özvegyének emlékezetében.

Bián mára utcát neveztek el róla. Juhász Ferencet pedig feleségének emlékezte szerint az izgatta, miért nem Bián temették el az évtizedekig itt volt plébánost. Kereste is, majd pedig kislányaival egy kirándulás alkalmával felkeresték sírját. Így neve egyszerre egybe forrott a valahai falu, ma város tisztelő emlékezetével, a hálás üldözött emlékiratában is megörögzült neve, és él örökké a magyar irodalom egyik legkiemelkedőbb klasszikusának életrajzi emlékezetében.

Ezúttal egyetlen szereplőjének követtem az életútját. Fóthy János a békévé forduló pillanatban olyan portréval ajándékozott meg „petróleumlámpája” fénye mellett, amelyet utóbb a valóság beteljesített. És ha egyetlen esetben ez pontosnak bizonyult, tanúskodhat arról, hogy a többi portréi is jellemző és életszerű képet rögzítenek. Fóthy János valóban a pillanatképek nagymesterévé nőtt ebben a könyvében.

Érdemes volt az újra kiadásra. Az újraolvasásra. És emlékezte megőrzésére. Kor-dokumentum és prózaírói remeklés egyszerre.

Polgár Csaba György: Szent Márton II.

SZILÁGYI - NAGY ILDIKÓ

Klorofill

Sérti a hiúságod, hogy
ha megdobnak kővel,
kővel dobod vissza.
A kavicsok kisebb pengése után
szemgolyók gurulnak
lüktetve, tekintetükből derű
fénylik, ma se lettél
Buddha.
Tudatlan matatásod
disznó a csalánosban,
torkodat kaparja a klorofill.

Karotin

Behasad a tők, törött
köröm, beszakadt körömágy.
A szekerce ma tökvágó
bárd. Hallgatnak
a tökszilánkok, repked
a szétdarabolt glória.
A karámba dobod, a tyúkok
szemében a karotin
fénye lobban.

Rugós

Kések nőttek fogak helyett,
fekete száj
tátongó pengesora.
Bezárva tart a sóvárgás,
tányércsapda, te vagy benne
a görény, te vagy a torkodban
a fém. Rugóra jársz,
fáradhatatlanul.

Oroszy Csaba: Nagyvárosi apostol

ELSŐ FEJEZET

Havlíková néni végakarata

Božena Havlíková, városunk köztisztviselőben álló nagyasszonya nyolcvankilenc esztendőskorában szenderült végső nyugalomra. Rézműves utcai szép nagy házat, meg a velejáró jókora telket ráhagyta a rokonaira, akiket amúgy nemigen szívelt. Álmában halt meg, békésen, egy gazdag élet végén, csöppet se bánva, hogy el kell búcsúznia – ahogy mondani szokta – „ettől az árnyékszékvilágtól”.

Még valamit örökségül hagyott: házőrző jószágként tartott kedves birkáját, Dorottyát. Halála előtt néhány nappal így szólt Vendulkához és Karelhoz: – Szeretnék rátok bízni valami nagyon fontosat. Én ugyanis nemsokára elmegyek.

– Hova? – kérdezte Vendulka.

– A mennysországba – mondta Havlíková néni erélyesen. – Rátok ruházom Dorottyát. Ti fogtok gondoskodni róla, míg be nem végzi földi pályáját.

– Hé, ez kitolás! – tiltakozott Karel.

– Már mért lenne kitolás? – kérdezte a néni. – Amibe nektek kerül, azt bőven megkaptátok már tőlem, mióta idejártok. Ha jól emlékszem, legelőször is kérni jötetek hozzám. Ha az én drága Dorottyám, ne adj isten, az unokaöcsém, Vendelín karmai közé kerül, szegény jószágoknak végképp befellegzett.

– De miért nekünk kell ruháznia? – kérdezte Karel. – Egye fene, gondját viseljük Dorottyának, de az már kitolás, hogy még ruhát is mi vegyünk neki!

Keret nélküli szemüvege mögül Havlíková néni jegesen végigmérte a fiút. – Jobb lesz, ha befogod a szád, fiacskám! Sokkal intelligensebbnek látszol, hogyha hallgatsz.

Vendulka is Karelra meredt. – A néni csak azt akarja mondani, hogy ránk bízta Dorottyát. A mi dolgunk lesz, hogy a gondját viseljük.

– Ez a beszéd, kislány – mondta Havlíková néni. – De még nem dobtam ám be a törülközőt!

– Ugyan már, Božena néni! Egyhamar nem is fogja! – mondta Vendulka.

– Egyszer mindenki földobja a bocskort – dűnnyögte Karel –, és az öreglánynak már lejárt a szavatossága. – És a néni felé sandított.

– Lehet, hogy lejárt a szavatosságom, de süket még nem vagyok! – recsegte a néni. – Megettem már a kenyérem javát, sokáig nem halogathatom az elkerülhetetlent.

– Szerintem százéves koráig meg se áll. Távíratot fog kapni a köztársasági elnöktől. Mindenkinek távíratot küld, aki betölti a százat – magyarázta Vendulka.

– Ez igazán szép tőle – szólt Havlíková néni. – Csakhogy érdemes-e ezért még tizenegy évig itt rontanom a levegőt? Kötve hiszem... Na, hívjátok be Dorottyát! Itt

az ideje, hogy megkapja a tejbe áztatott kenyérkéjét. Ha nincs ez a drága és hűséges jószág, már réges-rég kiábrándultam volna az emberiségből.

Mire Havlíková néni meghalt, Karel és Vendulka már jó ideje mindennapos vendég volt nála. Ismeretségüket osztályfőnökük egy zseniális ötletének köszönhatték.

– Szeretném, ha a lakóhelyünkre vonatkozó tanulmányaitokat azzal fejeznék be, hogy kiderítitek, mire van szükségük városunk hajlott korú polgárainak – mondta Pelinkáné, az osztályfőnökük. – Derítsétek ki, hogyan gondolkoznak a mai világról. Derítsétek ki, milyen volt szeretett idős polgáraink élete régente, a huszadik század első felében! Bizony, tisztelt osztály, rengeteget tanulhatunk tőlük.

– Ő csak tudja – kottyantotta el magát Karel. – Amilyen vén szatyor.

– Szerintem ocsmánság, amit Karel Boháček mondott a tanár néniről – mondta Vendulka. – Rádásul nem is igaz. Vagyis nem egészen. Legalábbis egyelőre.

– Ezt meg hogy értsük, Vendulka? – kérdezte Pelinkáné csalafintán. – Hogy az öregkor nem leányálom? – Megrázta a fejét. – Ugyan, hagyjuk! Legtöbbször úgy érzem magam, mikor kikászálódok reggelente az ágyból... – Ismét megcsóválta a fejét, aztán földerült az arca. – Ide süssetek, tisztelt osztály! Most pedig mindenkit párokba osztok. Vendulka szívem, szerintem remek ötlet, hogy te meg Karel együtt dolgozzatok. Meg mernék rá esküdni, hogy élvezni fogjátok mind a ketten! – És Pelinkáné nyájasan elmosolyodott.

– Jaj, ne! – tiltakozott Karel. – Ez kitolás.

– De még mekkora! – helyeselt Vendulka.

– Szerintem zseniális ötlet – mondta Pelinkáné, és a mosolya vigyorra szélesedett. – Úgy bizony. Azt akarom, hogy mindnyájan párokat alakítsatok. Annyit talán rátok bízhatok, kivéve persze Vendulkát és Karelt, hogy megválasszatok, kivel dolgoztok együtt.

– „Hogy megválasszatok, kivel dolgoztok együtt” – utánozta Karel Pelinkánét, a tanárnő azonban rá se hederített.

– Szeretném, ha mindnyájan megismerkednétek egy hajlott korú polgárunkkal. Annyi mindent tanulhatunk tőlük! – ismételte Pelinkáné. – Derítsétek ki, mit gondolnak, hogyan éreznek a mai életről. És ami a legfontosabb, tisztelt osztály: kérdezzétek ki őket, milyen változásoknak voltak tanúi a mi kis városunkban. Milyen volt az életük azokban a távoli, küzdelmes, nehéz időkben, amikor nem volt még se mosógép, se televízió, se mikrohullámú sütő, se videó. Milyen kérdéseket fogunk tehát fölteni nekik? Rajta, soroljátok a kérdéseiteket, én meg fölírom őket a táblára. *Adatfölmérő lap idős polgárokról* címmel máris szerkesztünk egy kérdőívet. De mielőtt bombázni kezdenétek kérdéseitek özönével, szíveskedjetek azon is elmélázni: miként tudnátok segíteni azoknak az idős polgárainknak, akiket meginterjúvoltok! – Pelinkánét majd szétvetette a lelkesedés. – Fontos, hogy viszonzásul adjunk is nekik valamit, hogyha kérünk tőlük. Nos, tisztelt osztály, rajta, bombázzatok a kérdéseitekkel!

És amire az elmúlt félórán nem volt példa: a Felsővárosi Általános Iskola 5-ös számú tantermére síri csönd telepedett.

– Egyszer és mindenkorra védj a fejedbe: én nem fogok veled dolgozni. Meg is mondom az anyukámnak, hogy írjon a tanár néninek – mondta Vendulka Karelnek. – És írni is fog, majd meglátod. Különben is, Karel Boháček, ha egy hajlott korú rád néz, rögtön tüdőrákot kap, mint aki egész életében dohányzott. Én ilyesmibe nem akarok belemászni, hogy aztán mindent rám kenjenek.

– Aha! – mondta Karel. – Elég, ha rád néznek, és rögtön dögrováson érzik magukat. Hanem a te mamád is megérne ám egy interjút! Neki is elég hajlott a kora.

– Egyáltalán nem hajlott – tiltakozott Vendulka.

– Ha nem hajlott a kora, és nem is öreg, akkor meg attól néz ki olyan öregnek, mert a te anyád. Olyan öregnek néz ki, hogy a mamám mamája lehetne, sőt még annál is öregebb. Mint a mamám mamájának a mamája – mondta Karel. – Mindenki azt mondja, hogy a tied a legöregebbnek látszó család az egész városban, az egész országban, sőt az egész világon!

– Tanár néni! – rikoltott Vendulka. – Karel Boháček utálatos és durva és ocsmány dolgokat mond a családomról, ráadásul nem is igaz, amit mond. A tanár néni el se tudja képzelni, Karel mi mindent összehord. Kiborító. És én nem is csináltam semmit.

– Azt látom, Vendulka – mondta Pelinkáné derűsen. – Hát akkor láss munkához!

– Meg fogom kérni az anyukámat, hogy írjon a tanárnőnek – mondta Vendulka.

– Egy újabb levél igazán nem árthat, Vendulka. Annyi levelet kaptam már édesanyádtól, hogy kitapétázhatnám velük az iskolát.

– Úgy érte a tanárnő, hogy kitapétázhatná velük az iskolánk falait? Erre gondol, igaz, tanárnő? – mondta Karel. – Én tuti, hogy semmit se csinálok. Főleg *ővele* – tette hozzá.

– *Ővele* én se – mondta Vendulka.

– Nem lep meg – mondta Pelinkáné. – Már a második félévben járunk, de mostanáig egyikőtök sem vett részt semmiben. Anyukád bezzeg nem sajnálja a fáradságot, Vendulka, azzal a rengeteg levéllel. – Pelinkáné megrázta a fejét. – Hogy miért párosítottalak össze benneteket? Megmondom nektek kerek perec. Csakis azért, hogy ne tudjatok tönkretenni két másik párt.

Karel Vendulkára, Vendulka Karelra nézett.

Karel amőbázáshoz való négyzetrácsot rajzolt a pad tetejére, és elhelyezte benne az első nullát. Vendulka keresztet rajzolt. Csöndesen, ráérősen játszottak. A végeredmény: döntetlen.

– Mutassuk meg, hogy Pelinkánénak nincs igaza – mondta Vendulka.

– Miért? – kérdezte Karel meglepetten.

– Nem is tudom – mondta Vendulka. – Csak mutassuk meg.

– Oké – szólt Karel. – Indulás!

– Nem lehet – mondta Vendulka. – Még tart az óra. Nem léphetünk le csak úgy!

Veszeli Lajos: Hívásban

– Dehogynem – mondta Karel. – Keresünk magunknak egy hajlott korút. Iskolai földadat. Csak nem pazaroljuk rá a szabadidőnket? Gyerünk!

– Tanárnő, kerítünk egy öreg mukit! – bömbölte Karel. – Én meg Vendulka. Oké? Máris indulunk, hogy kerítsünk egyet, mielőtt valaki elhappolja előlünk.

Pelinkánéből jóízű, elégedett sóhajtás szakadt föl, mikor Karel és Vendulka kiviharzott a tanteremből.

Vendulka meg Karel Havlíková nénit pécézte ki magának. Nem volt nehéz rátalálni. Fákkel-bokrokkal dúsan benőtt óriási telken állt a háza, rögtön a város legnagyobb áruháza mögött. A Megaszatócs Center tulajdonosa rettentően szerette volna megkaparintani a telket autóparkolóknak. A kandi tekinteteket távol tartó fákkal és magas kerítéssel övezett kertbe elegáns kovácsoltvas kapun át lehetett bejutni, amilyen két kis táblácska fityegett. Az egyikken mindössze ennyi állt: *B. Havlíková*, a másikon pedig ez: *Vigyázz, a kutya harap! Belépés csak saját felelősségre!*

– Én ide nem megyek be – mondta Karel. – Azt mondják, ez egy boszorkánynya, tele kísértetekkel.

– És ezt el is hitted? – nézett a fiúra Vendulka. – Hát igen. Naná, hogy el. Amilyen balfácán vagy.

– Ráadásul kutya is van. Ki van írva – mondta Karel, és a tábla felé bökött. – Utálok az állatokat.

– Nem mintha te nem az volnál – vágta rá Vendulka. – Különben meg nincs is kutya. A tábla csak azért van kitéve, hogy elriassza az ilyen enyveskező alakokat, mint te.

– Nem megyek be – ismételte meg Karel. – Olvastam egyszer egy ilyen esetről. Az volt a címe, hogy *Jancsi és Juliska*. Irtó cikis ügy. – Karel megborzongott.

– Figyusz – mondta Vendulka türelmesen. – Te akartad kipróbálni ezt a marhaságot. Hát itt van neked a legkirályabb öregcsaj a városban. Öregségben nincs párja. Tuti, hogy mindenkinél öregebb, talán a városnál is. Egyszer találkoztam vele.

– Nem is találkoztál – mondta Karel.

Vendulka kireteszelte a kaput, és belépett. Haladt előre a sötétbe borult betonúton, nyílegyenesen a ház felé. A kert dús növényzete elnyelte az utcai forgalom zaját.

– Beee! Beeee! Beeeee! – harsant föl váratlanul, és a hortenziabokrok közül rákétaszzerűen elővágódott valami gyapjas szörnyeteg, éppoly túlméretezett, mint minden más is ebben a kertben. Vendulkának földbe gyökerezett a lába. Karel sarkon fordult, hogy elinaljon. Riadt mozdulata fölkelte a gyapjas szörnyeteg figyelmét. A bozontos jószág lesunyta a fejét, és nekirontott a hanyatt-homlok menekülő Karelnek. A fiú fölszárnyalt a magasba, és bukszusok közt ért földet. Az ijedségen kívül nem esett nagyobb baja.

– Ide hozzám, fiam! – hallatszott a magasból. Aztán ez: – Gyertek csak ide! Na, mozgás, ti ketten! Hadd lássam a fizimiskátokat, mielőtt telefonálok a rendőrségre. Hogy merészeltétek a magánterületemre tenni a lábatokat? Na, ki vele! Nem tudtok

olvasni? Tudtok? Dehogyan tudtok! Az a modern zagyvaság, amit manapság közoktatásnak neveznek, ilyen fontos dolgokra nem terjed ki. Gyertek ide, ha mondom!

Vendulka és Karel a ház lépcsőjéhez óvakodott. Szálfa termetű, fekete ruhás, idős asszonyság állt a verandán, és odafentről pislogott le rájuk. Kezében sétapálca, mondkájának azzal adott nyomatékot. Mögötte pöffeszkedett, immár gazdája lábához kushadva, minden idők leghatalmasabb, legmocskosabb és legtorzonborzabb birkája. Vendulka és Karel hozzá hasonlót rémálmaiban sem látott. A birka még az öregasszonynál is mérgesebbnek rémlett.

– Én nem... nem én vagyok a hibás – hebegte Karel. – Ő találta ki az egészet – mutatott Vendulkára.

– Ez... ez... nem is kutya! – mondta Vendulka, és egy pillanatra sem vette le tekintetét az állatról.

– Hát persze, hogy nem kutya, kislányom – mondta az öregasszony. – Ez juh. Más szóval birka. Nem látod a különbséget?

– Azt tetszik mondani... mert a kapura az van kiírva, hogy harap a kutya. Az van kiírva, láttuk – mondta Karel.

– Tán tiltja a törvény, hogy azt írják ki a kapumra, ami nekem tetszik? Van ilyen törvény? Nehogy már azt mondjátok, hogy van. Persze lehetséges... – mondta az idős hölgy. – Ideje, hogy ismét írják a tisztelt képviselő-testületnek. Igaz, nemigen rajonganak a leveleimért.

– Havlíková néninek tetszik lenni? – kérdezte Karel.

– Božena Havlíková a nevem – mondta az öregasszony –, ami meg a tetszést illeti, ahhoz semmi közötök. – Mogorván méregette őket. – Mit akartok?

– Menjünk! – mondta Karel.

– Maradjatok! – rendelkezett Havlíková néni.

– Nem tarthat vissza bennünket – mondta Karel.

– Igazad van – szólt Havlíková néni. – Én nem, de ő igen. – Botjával megbökte a birkát. – Most pedig szépen elmondjátok, mi járatban vagytok, mielőtt ráveszem ezt a derék állatot, hogy kitegye a szűrőtöket a portámról. – A hang, amit hallatott, kuncogásnak és kodácsolásnak volt a keveréke. Karelnak eszébe jutott Jancsi és Juliska hátborzongató története.

Vendulka mélyet lélegzett, és egy szuszra elmondta látogatásuk előzményeit.

– Gyertek be! – adta ki az utasítást Havlíková néni. – Nem szokásom a küszöbön intézni fontos ügyeket.

Vendulka és Karel nagy ívben, lábujjhegyen tipegve megkerülte a birkát. Az állat árgus szemmel leste minden mozdulatukat. – Nyughass, fiam! – rendelkezett Havlíková néni, mikor a birka, tekintetét Karelra szegezve, kezdett föltápázkodni.

– Mi a neve a kosnak? – kérdezte Vendulka, miközben bementek a házba. A birka föltápázkodott, és nem tárgított a sarkukból.

– Nem kos, hanem nősténybirka – mondta Havlíková néni. – Nem tudod megállapítani a különbséget?

– Annyi rajta a gyapjú, hogy nem is lehet – magyarázkodott Karel. – Különbösen is azt tetszett mondani neki, hogy *fiam*. Miért tetszik így hívni?

– Nem is tudom – válaszolta Havlíková néni. – Egyébként Dorottyá a neve.

– Dorottyá? – szólta Vendulka. – Nahát, milyen fura birkanév! Sose hallottam még Dorottyá nevű birkáról.

– Goethéről se hallottatok, meg az ő *Hermann és Dorottyájáról*? Olvasni nem tudnak, és most az is kiderül, hogy fogyatékos az általános műveltségük! – Havlíková néni a fejét csóválta. – Mire valók a tanárok?

– Ez nekem is sokszor jut eszembe – helyeselt Karel. – Jól mondja a néni. Mire valók a tanárok?

– Te csak hallgass, fiacskám! – mondta Havlíková néni. – Dorottyá leült! – És a birka leült. – Isten báránya – jelentette ki a néni. – Isten ajándéka.

– Tessék? – vakkantotta Karel.

– *Dorottyá* görögül azt jelenti, hogy „Isten ajándéka”. – Megbökdöste a gyapjúhalmazt.

– Jaj, de aranyos! – mondta Vendulka. – „Isten ajándéka.” Mintha már hallottam volna ilyesmiről. Egy kedves, aranyos öreg birka, ajándék a mi mennyei atyánktól.

– Ajándék volt csakugyan – recsegte Havlíková néni. – Ajándék az Őstermelők Szállítási Egyesületétől. A sofőrjeik nyakra-főre versenypályának használják az utcánkat. Szegény párákból nyilván a kelletnél többet pakoltak föl a teherautójuk platójára. A pilóta túlságosan nagy ívben és túlságosan gyorsan vette be a kanyart, Dorottyá meg, egyem meg a drága szívét, leröpült, mint a kismadár, át a kerítésen, be azok közé a gyönyörű magnóliák közé, a kapu mellett. Mindent láttam az ablakból. Azóta nálam vendégeskedik.

– Hogyan láthatta ezekből az ablakokból, hogy mi történik a bejáratnál? – kérdezte Karel. – Attól a rengeteg fától meg limlomtól!

– Amiről én beszélek, az hét vagy nyolc évvel ezelőtt történt – mondta Havlíková néni –, és hogy mit láthatok a saját ablakaimból, ahhoz neked semmi közöd, fiacskám. – Lehajolt, és megcirógatta Dorottyát. – Zsenge, ártatlan barika voltál, útban a vágóhídra, ugye fiam? – Tovább simogatta a birka fejét. – Betanítottam házőrzőnek. Nem végeztem rossz munkát, ugye? – Kuncogás, kodácsolás. – Csodákat művel biztosítási ügynökökkel, kóbor kutyákkal és macskákkal, hozzátok hasonló okvetetlenkedőkkel, no meg a drágalátos, hívatlanul beállító rokonaimmal. – Újabb kuncogás. – Ismételjétek csak el, hogy mit akartok. Tőled akarom hallani, fiacskám! – parancsolt rá Karelra, és feléje döfködött a sétabotjával.

Karel engedelmeskedett.

– Ej, ej, ej! – mondta Havlíková néni. – Szóval ilyesmivel foglalkoznak manapság az iskolában. Nemhogy megtanítanak benneteket írni meg olvasni! – Aztán elmosolyodott, most első ízben. – Ami igaz, igaz: a dolognak az a része, hogy viszonzásképp ti is csináltok valamit, egyáltalán nincs ellenemre. – Csettintett a nyelvével. – Temérdek tennivalót tudunk kieszelni, amit viszonzásul ezek ketten pillanatokon

belül el fognak végezni, nem igaz, Dorottya? Tengernyi tennivalót, ami elvégzésre vár a ház körül. – Havlíková néni elégedetten kuncogott.

– De csak akkor, ha ráérünk – vágta rá Karel. A dolog nem egészen úgy készült elsülni, ahogy eltervezték.

– Emiatt ne aggódjatok – mondta Havlíková néni. – Idő bőségesen lesz. – Végighordozta tekintetét a kerten. – Ugye, Dorottya? Talán kissé elhamarkodottan ítélkeztem a modern közoktatásról. Úgy látszik, mégiscsak tanítanak nektek valami hasznosat is az iskolában. Kezdjük hát ott, ahol folytatni akarjuk! Megmutatom nektek a konyhát, és ti főztök egy teácskát. Mit is mondtatok, melyik iskolából jöttetek?

– A Felsővárosiból – mondta Vendulka.

– Nem tehetünk róla – mondta Karel.

– És nem ismertétek a *Dorottya* szó jelentését? Isten ajándékát? Uram teremtőm! Úgy látszik, hajítófát sem ér a mai közoktatás.

MÁSODIK FEJEZET

Božena Havlíková dicső leánysága

– Valami büzlik ebben a dologban – mondta Boháčekné, Karel édesanyja. – Azt hiszem, beszélnem kell Pelinkáné tanárnővel.

– De hiszen a tanárnő ötlete volt – mondta Karel.

– Alighanem az első olyan ötlete, amire vevő vagy – szólta közbe Boháček úr, Karel apja.

– Aztán el ne csórj valamit az öreglány házából, hogy rossz hírbe keverj bennünket! – mondta Václav, Karel bátyja. – Ráadásul újra meggyűlne a bajod a zsarukkal.

– Szerintem nagyon rendes az öreg csaj. Segíteni fogok neki. Ez van föladvá – mondta Karel.

Karel anyja, apja és bátyja egymásra néztek, fölvták a szemöldöküket, és a fejüket csóválták.

– Haragszom Pelinkánéra, amiért összepárosított téged azzal a szörnyű Boháček fiúval – mondta Donatella, Vendulka anyja. – Szerencsétlen ötlet. Kénytelen leszek írni neki egy újabb levelet.

– Semmi baj, anya. Majd vigyázok, hogy Karel ne csináljon semmi disznóságot. Annyi mindent összehordanak az emberek! Olyan ez, mint amikor egy kutyáról elhíresztelik, hogy veszett – mondta Vendulka.

– Épeszű ember nem hívná a kutyáját Karel Boháčeknek – szólalt meg Hrdlička úr, Vendulka apja. – Hacsak nem akarja magára szabadítani a végromlást. – Megcsóválta a fejét. – Szóval az öreg hölgynek egy birka a házőrzője? Sokszor törtem a fejem, mi folyhat a magas kerítés meg a rengeteg fa mögött. Egy birka, nahát!

– Birka bizony – mondta Vendulka –, és úgy hívják, hogy Dorottyá. Isten ajándéka.

– Ne felejtse el, csillagom, hogy allergiás vagy a macskákra – mondta az anyja. – Nem szeretném, ha megint ágyynak dőlnél.

– Birkáról van szó, anya, nem macskáról – mondta Vendulka.

– Szerintem azokra is allergiás vagy, csillagom – jelentette ki Hrdličkáné. – No, add csak ide az írómappámat!

– Tuti, hogy a tanárnőtől nem kapunk kazettás magnót – mondta Vendulka Karelnek.

– Akkor nem is kérünk – mondta Karel.

– El meg nem csórhajuk – tiltakozott Vendulka.

– Tudom, hogyan lehet bejutni kulcs nélkül az audiovizuális terembe – mondta Karel. – Elhozunk egyet csak úgy, és megspóroljuk a rengeteg firkálást. – A szeme sarkából Vendulkára pillantott. – Oké. Ha lebukunk, nyugodtan rám kenheted.

– Rád is fogom kenni – mondta Vendulka –, és az anyukám is rád fogja kenni.

– Pelinkáné egyfolytában arról rizsázik, hogy erőltessük meg a fantáziánkat, és találjuk föl magunkat. Szerintem meg lesz velünk elégedve – mondta Karel. – Hoznám én a bratyóm, Václav zajládáját, de az ágyához láncolva tartja, sőt le is lakatolja.

– Nem lep meg – mondta Vendulka.

– És apa csapszegvágója is el van zárva. Ezt itt azért hozom, hátha az öreglány teát főzet velünk – húzott elő Karel egy papírzacskót a dzsekije belső zsebéből. – Fánk. Jobb, mint a sütemény, amit a múltkor ránk sózott.

– Hol csórtad? – kérdezte Vendulka.

Havlíková néni már várta őket. Dorottyá egy gyönyörű japán akác tövéhez volt kipányvázva. Ahogy meglátta Karelt, vadul kapálni kezdte a földet, tisztára mint egy fölhergelt bika. – Szerintem ennek a lökött birkának halványlila gőze sincs, milyen állatfajhoz tartozik – mondta Karel.

– Szerintem aranyos – mondta Vendulka.

– A francot aranyos – tiltakozott Karel.

Kopogtattak, aztán váraoztak, meg-megborzongva a fák nyirkos félhomályában. Megint kopogtattak, és beleskelődtek egy viszonylag tiszta üveglapon át. – Nincs itt hon a néni. Akár mehetünk is – mondta Vendulka.

– Hahh! – harsant föl mögöttük egy érces hang. Vendulkát és Karelt majd kitörte a frász.

– Á, szóval ebben sántikáltok! Be akartok törni hozzám, mi? – mondta Havlíková néni. – Sejtettem. A kis zsványok! – Aztán elmosolyodott. – Hátramentem a ház mögé, kijelöltem nektek egy kis kerti munkát, egykettőre elvégzitek. Muszáj volt kirúgnom a legutóbbi kertészemet, azt a Jaroslav nevű semmirekellő alakot. Pedig milyen jóképű volt! – Ismét elmosolyodott. – Nemhogy a kertemet gondozta volna, állandóan mindenféle fura növényekkel vacakolt. Egyszer Dorottyá megette az egyi-

Sütő Éva: Szent Márton emlékezete

ket, és egy álló hétig bolond volt tőle. Bögött, mint a borjú. Na, gyertek be – mondta, és előre indult.

A benti sötétség illett a kinti felhomályhoz. Az előszoba és a nappali csurig volt bútorokkal, a padlón özönvíz előtti szőnyegek. A súlyos bársony- és brokátfüggönyök még azt a kevéske fényt is kirekesztették, ami beszűrődhetett volna a kinti dzsumbujból.

– Magnót is hoztatok? Írni persze lusták vagytok! – mondta Havlíková néni.

– A néni tudja, hogy ez micsoda? – lepődött meg Vendulka a magnó felé bökve.

– Hát mi a fészkes fenét képzeltél, minek nézem? Valami varázsszerkentyűnek, ami beszél? Öregnek lehet, hogy öreg vagyok, kislányom, de... – Egy pillanatra elhallgatott, és elnézett két látogatója feje fölött. Halvány kis mosoly prémezte a szája szélét. – Ha hiszitek, ha nem, de nekem is van egy hasonló dobozom. Tudjátok, miről beszélek... Hogy is hívják? Azt a ládát, amelyikben képek mozognak, meg pici emberkéék. Mi is az? Na, mi is a neve? Jaj, de gyagyás vagyok... – A néni egyre csak mosolygott.

– Azt hiszem, a tévére tetszik gondolni, Havlíková néni – mondta Vendulka türelmesen.

– Á, igen. Most, hogy mondod, talán csakugyan arra gondolok. A kutyafáját, micsoda bámulatos egy találmány! Nem győzők csodálkozni, hogyan tudják belegyömszölni azokat a pöttömnyi emberkéket a hátulján – mondta Havlíková néni.

Miközben az öregasszony beszélt, Vendulka és Karel egymásra nézett. Nem szóltak semmit.

– Egyszer isten bizony kinyitom a hátulját, és belekukkantok. Ha volna csavarhúzó, azzal bele tudnék kotorni! – Havlíková néni még szélesebben mosolygott.

– Milyen műsorokat szeret nézni a néni? – kérdezte Vendulka.

– Szóval már el is kezdjük az interjút? Hogy én? Mit szeretek? – Eltöprengett egy darabig a válaszon. – Hát azt hiszem... egy jó szaftos kis gyilkosság akár a hét minden napján jöhet. Nincs pompásabb, mint azok a remek filmek, amiket a videokölcsönzőből, tudjátok, ott a pékség mellett vehet ki az ember lánya. A kedvencem egy texasi fiatalemberről szól. Láncfűrészrel veszi kezelésbe a barátait, egy-két csalátagját, meg jó néhány kíváncsiskodó látogatót. Ti is láttátok? Mondhatom, remekmű, a filmművészet gyöngyszeme. Le a kalappal a rendező meg a színészek előtt! Már vagy négyszer megnéztem. El is határoztam, hogy én is beszerzek magamnak egy jó kis láncfűrész.

– Ugratni tetszik bennünket? – kérdezte Karel.

– Ejnye, fiam! – Havlíková néni nem győzött csodálkozni. – Ugyan mi a kórságerért akarna bárki is ugratni benneteket? Hát akkor... Nem innánk egy csésze finom teácskát?

– Hoztam egy kis harapnivalót – mondta Karel, és előcibálta a fánkös zacskót.

– No de ilyet! Még tányért is hozott. Ezt nevezem jólneveltségnek! – mondta Havlíková néni.

– Tányért nem hoztam. Csak fánkot. Ebben a papírzacskóban – mondta Karel.

– Dorottya imádni fogja – mondta Havlíková néni –, mi, hárman pedig eszünk egy kis omlós sütit. Azt sokkal könnyebb megemészteni.

– Hogy a csudába nem jutott korábban eszembe, hogy együtt dolgoztassalak benneteket? – szólalt meg Pelinkáné, és sugárzó arccal nézett Vendulkára és Karelra. – Rajtatok kívül még senki sem tud beszámolni semmiről. Szívesen meghallgatjuk Vendulka és Karel interjúját Havlíková nénivel, nem igaz, tisztelt osztály? – Széles mosoly telepedett az arcára. – Micsoda remek választás! Nem hittem, hogy bármelyikötök is ismerné a vén csoroszlját... akarom mondani: az öreg hölgyet. Igazán csodálatos lesz hallani ilyen hiteles személy szájából a régi szép időről. Kapcsold be, Vendulka. Jó élesre és hangosra állítsd, hadd halljuk mindnyájan. Figyeljetek!

Recsegés, ropogás, sercegés. „*Ó, a francba!*” – hangzott a kazettás magnóból. Recsegés, ropogás. „*Mikrofonpróba, egy, kettő, három...*”

„*Add csak ide! Majd én, fiam! Tudom ám, hogyan működnek az ilyen szerkentjük, még ha azt hiszitek is, hogy gőzöm sincs az ilyesmiről. Különbem is, az én mondókámat akarjuk fölvenni. Mikrofonpróba. Répa, retek, mogyoró.*” Havlíková néni hangja halatszott a készülékből.

Vihogás.

„*Mikrofonpróba... Korán reggel ritkán rikkant a rigó.*” Vendulka hangja, és újabb vihogások.

Nevetgélés.

„*Miért engedi be a birkát, Havlíková néni? Összetapossa a szőnyeget meg a lábtörölőt!*” Karel hangja.

Az osztály hahotázott.

– Sokáig tart még ez? – kérdezte Pelinkáné.

„*Próbáltatok már birkát szobatisztaságra nevelni?*” Havlíková néni hangja. „*És ha engem nem zavarnak a potyadéakai, benneteket miért zavarnának? Elvégre az én szőnyegeimről van szó. Most pedig rajta! Hadd halljam a kérdéseiteket.*”

A szalag megállt. Furcsa hangok törtek elő a magnóból. Szófoszlányok... Különbeféle neszek... rágszáló neszek. Aztán csönd.

– Ennél a résznél a birka rágszálni kezdte a csatlakozókábelt – magyarázta Vendulka Pelinkánénak és az osztálynak. – Bevittük a birkát, hogy fánkot chessen. Múszáj volt odakötözni egy székhez. Előretekerelem egy kicsit.

Végre elkezdődött az interjú.

„*Havlíková néni, szeretnénk megtudni, milyen volt az élet akkoriban, amikor a néni még lány volt meg fiatal nő.*” Vendulka hangja.

„*Akkor most melyik?*”

„*Mit melyik?*”

„*Azok voltak a szép idők! Istenem! De még milyen szép idők!*” Havlíková néni hangja.

A szalagon csend. – Most gondolkozik a néni – magyarázta Karel az osztálynak.

– Jó sokáig gondolkozik – mondta valaki. – Talán elaludt...

– Vagy Karel Boháček fejbe kólintotta, hogy megfújhasson egy-két cuccot – mondta egy másik gyerek. – Kitelik tőle.

– Nem. Csak várjatok! – szólt Vendulka.

„A húszas évek...” Újabb hosszú csend. „Igen, úgy bizony. Bizony azok voltak a szép idők...”

– Na, most jön a java – mondta Pelinkáné fölajzottan. – Ez az. Mindnyájan nagyon figyeljetelek, sőt nem árt, ha jegyzeteltek is – mondta az osztálynak. – Kikövetlen, sáros utcák, a városi parkban rezesbanda muzsikál a zenepavilonban, és mindenki kézzel köpüli a vajat. Csodálatos!

Havlíková néni hangja közbevágott. „Párizsban történt – Párizsban, Franciaországban, a fény városában. Az imádott Párizsban, és én még alig töltöttem be a húszat. A Szajna bal partján eltem együtt a legcsodálatosabb festőművésszel, akit csak el tudtok képzelni. Alphonse! Drága Alphonse-om! Hol vagy most, Alphonse? Alighanem a temetőben. Meghaltál és eltemettek. Abból gondolom, hogy ittál, mint a kefekötő. Alphonse! Lefestett engem, tudjátok.”

„Milyen színűre?” Karel hangja.

„Tetőtől talpig?” Vendulka.

„Anyaszült meztelenül.” Havlíková néni hangja. „Teremtő Isten, micsoda alakom volt nekem akkoriban! Fekete volt a hajam, és leért a hátam közepéig. Olyan fekete, mint a tiéd, lányom. Erről jut eszembe: nem vagy te olasz?”

„De. Félig olasz vagyok.” Vendulka hangja.

„Melyik feled?” Karel hangja.

„Most velem csináltak interjút, vagy egymással?” Havlíková néni kissé bosszús hangja. „Akarjátok vagy nem akarjátok, hogy folytassam? Ó igen, és modellt álltam neki; piros rózsaszál volt a fogaim közt, meg cigaretta egy rettentően hosszú elefántcsont szípkában.” Szünet.

„Más nem volt a néni?”

„De nem ám, kislányom. Semmi az égardta világon.”

„Nem lehetett könnyű eltalálni, hogy melyiket szívja!” Karel vihorászott. „Nem fáztott a néni?”

„Ó, azok a partik! Patakokban folyt a vörösbőr, és mindenki dohányzott...”

Hangos recsenés hallatszott a szalagról. Mintha elnémult volna a készülék.

– Dorottya, a birka az oka. Fölborította az asztalt, mert újabb fánkot próbált megkaparintani – magyarázta Karel Pelinkánénak és az osztálynak.

– Hála a magasságos égnek! – sóhajtott Pelinkáné.

– Hé, tovább! Indítsd el újra! Ez tök jó – mondogatták itt is, ott is. – A Boháček meg a Hrdlička végre csinált valamit, ugye, tanár néni?

– Nincs tovább – mondta Vendulka. – A birka belemászott, és az egész szalag letekerődött. Aztán Havlíková néni visszacsévelte a kötőtűivel, és sikerült lejátszani, amit már fölvevünk, de többet már nem tudtunk fölvenni.

– Ugyan ki gondolta volna... Ez az aranyos öreg hölgy... – Pelinkáné megtörölte a homlokát.

– Havlíková néni azt mondja, ha tudja, hogy az iskolánknak csak ilyen vacak-ságokra telik, inkább kikölcsönöz egy magnót, hogy rendes munkát végezhessünk – mondta Vendulka. – Attól a kedves pasitól, akihez videófilmekért járkál.

– Tényleg kikölcsönöz egy magnót – mondta Karel. – Holnap visszamegyünk egy új szalaggal, és elmeséli a következő részt. Oltári jó, mi? – Rámosolygott az osztályra. – Azt hittem, régen dögunalom volt az élet. De Havlíková nénié nem! Mikor Alphonse lefesterre, föllógatták egy képkereskedés kirakatába.

– Fölakasztották? – kiáltotta valaki. – Csakugyan fölakasztották? Akkor hogy lehet, hogy még most is él?

– Nem úgy, te lökött. A képét akasztották föl – magyarázta Karel.

Vendulka vette át a szót. – Havlíková néni később kiment Oroszországba. A néni mutatott nekünk egy régi földrajzi atlaszt. Minden hely be van rajta jelölve, amerre járt, és a naplóját is föl fogja nekünk olvasni, hogy mi mindent csinált akkoriban. – Vendulka a tanárnőhöz fordult. – Az már biztos, hogy vajköpülésre nem maradt ideje, tanár néni. Azt hiszem, vajról egyáltalán nem esik szó Havlíková néni naplójában.

– Arról tényleg nem, viszont a néni találkozott Sztálinnal – mondta Karel.

– Sztálinnal? Sejthettem volna – sóhajtott Pelinkáné.

– Ki az a Sztálin? – kérdezte valaki.

– Csak várjátok ki, és mindent meg fogtok tudni őróla is. Ha jól emlékszem, Havlíková néni azt mondta, ez a Sztálin valami fényképész volt – mondta Vendulka.

– Jé! És lefotózta a néni?

– És Havlíková néni meg fog kérni minket, Karelt meg engem, hogy menjünk föl a padlására, és hozzuk le az összes fényképes dobozát meg a régi cuccait, azokból majd kiderül, milyen volt régen az élet. Azt mondja, ha az egerek szét nem rágtak mindent, egy rakás képet kiválogathatunk, és elhozhatjuk az iskolai vitrinbe. Jó, mi?

– Az a kép is megvan még, amelyiken egy szál piros rózsza az öltözéke, semmi más?

– Ezt én is kérdeztem tőle – mondta Karel –, de nem emlékszik, hogy megvan-e még. Kíváncsi vagyok, hogy néztek ki a mai öregek, mikor fiatalok voltak. A néni azt mondja, nem érdekes, megvan-e a kép vagy nincs, mert százával készültek róla hasonló képek. Én azokra vagyok kíváncsi, amiken a néni Amerikába ment, és fölcsapott eleven ágyúgolyónak. Cirkuszokban lépett föl, és bűnözőkhöz meg gengszterekhez járt bulizni. De jó lett volna ott lenni! Azok voltak a szép idők... a néni szerint – magyarázta Karel a tanárnőnek.

(Folytatjuk...)

Farkas Ferenc: Szent Márton és a koldus